A testnevelés tanítása

A MŰVELŐDÉSÜGYI MINISZTÉRIUM MÓDSZERTANI FOLYÓIRATA
II. ÉVFOLYAM
1966.

I.

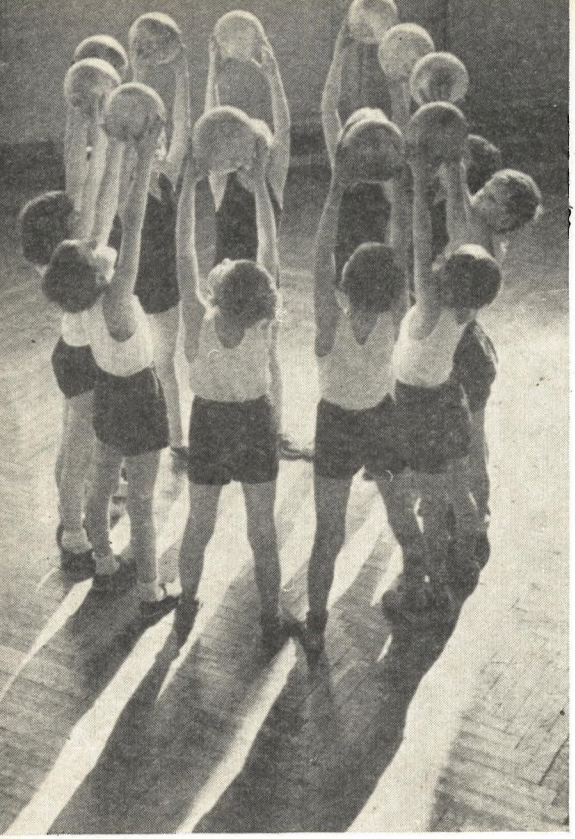

Kozák Lajos felvétele

A testnevelés tanítása

Szerkesztő
Burka Endre

Szerkesztő bizottság
Bellay Lászlóné
dr. Kálmánchey Zoltán
Nyíri János
Paku Ernő
Raffel Zoltán
Sós István
dr. Székely Gabriella
Szuh Csaba

E számunk munkatársai: Dr. Bakonyi Ferenc, TTKI osztályvezető, Budapest, *Barna István* szakfelügyelő, Budapest, *Györök Gyula* szakfelügyelő, Budapest, *Dr. Kálmánchey Zoltán* főisk. igazgatóhelyettes, Pécs, *Dr. Krizsanecz Károlyné* főisk. tanár, Budapest, *Orosz Ottó* vez. szakfelügyelő, Pécs, *Tiboldi Tibor* OPI munkatársa, Budapest, *Dr. Wein Dezsőné* főisk. docens, Pécs.

TARTALOM

Dr. Kálmánchey Zoltán: A testnevelés szerepe a világnézeti nevelésben 1

Ünnepi ülés a Testnevelési Főiskolán 6

Dr. Bakonyi Ferenc—Barna István: A zene hatása a mozgástanulásra 17

Orosz Ottó: Néhány tapasztalat a tanulói aktivitással kapcsolatban 21

Dr. Krizsanecz Károlyné: Karikagyakorlat 24

SZEMLE

Megjelenik évente hatszor

Szerkesztőség: Budapest, VII., Gorkij fasor 17—21. OPI Testnevelési Tanszék. — Telefon: 228—203, 228—238, 228—609, 108 mellék. — Kiadja a Tankönyvkiadó, Budapest, V., Szalai u. 10—14. — A kiadásért felelős: Vágvölgyi Tibor igazgató. — Terjeszti a Magyar Posta. — Előfizethető a Posta Központi Hírlapirodánál (Budapest, V., József nádor tér 1.) és bármely postahivatalnál. Előfizetési díj egy évre 14,40 Ft. — Csekkszámlaszám: egyéni: 61.256, közületi: 61.066 (vagy átutalás az MNB 8. sz. folyószámlájára).

66.16 Egyetemi Nyomda, Budapest

A testnevelés szerepe a világnézeti nevelésben

Dr. KÁLMÁNCHEY ZOLTÁN

„...az iskola a felnövekvő nemzedék marxista világnézetének megalapozásával előre lendítheti az egész társadalom világnézetének fejlődését."
(Kállai Gyulának az MSZMP VIII. Kongresszusán mondott beszédéből.)

Közismert igazság, hogy a szocializmus ügyének teljes győzelméhez elengedhetetlen feltétel az emberek szocialista gondolkodásának kialakítása. Enélkül nem lehet szó a szocialista társadalom felépítéséről.

Az emberek tudatának, szemléletének meghódításáért nálunk nem most indult el a harc, de fejlődésünk mai szakaszában, amikor már leraktuk a szocializmus alapjait, és annak teljes felépítéséhez gyűrkőzünk, az eddigieknél határozottabban, sürgetőbben kerül előtérbe a tudat formálásának társadalmi követelménye.

Erre hívja fel a figyelmünket az MSZMP Központi Bizottságának az időszerű ideológiai feladatok problémájával foglalkozó, közelmúltban megjelent dokumentuma is.

Tanterveink a kommunista személyiség kialakítását tűzik az iskolák elé nevelési célul, aminek eléréséhez minden tárgy oktatójának, az iskolák valamennyi nevelőjének közös erőfeszítésére van szükség. Minden pedagógus — bármilyen tárgyat oktat, s az iskolai munka bármely területén is tevékenykedik — egyaránt felelősséggel tartozik a tanulók szemléletének formálásáért, világnézetének alakításáért. Ez a körülmény megköveteli a testnevelő tanároktól is annak megvizsgálását: miképpen lehet fokozni az oktatott tárgyuk és a tanulókkal való érintkezésük lehetőségeinek kihasználásával világnézeti nevelőmunkánk hatékonyságát.

E cikk keretében azt igyekszem röviden megvizsgálni, hogy milyen lehetőségeket kínál a testnevelés tartalma és oktatásának folyamata a világnézeti nevelés szempontjából, továbbá, hogy a testnevelő tanár sokrétű munkája — s ezzel összefüggésben a tanulókkal való kapcsolata — milyen kedvező lehetőségeket teremt a szocialista szemlélet formálására, amelyeknek kellő kihasználása révén fokozható lenne az iskolai munka ezen területén is a világnézeti nevelés hatékonysága.

Mindenekelőtt azonban ki kell térni röviden magának a világnézetnek — konkrétan a marxista—leninista világnézetnek — a fogalmára, mert úgy tűnik, hogy nem értelmezik egységesen annak mibenlétét — helyesebben e fogalom terjedelmét —, pedig a helyes értelmezés nagymértékben elősegíti nevelőmunkánk célszerű megszervezését; míg viszont az eltorzított, leszűkített értelmezés nevelési eljárásunkban is zavart okozhat.

Fogarassi Béla: Tudomány — Világnézet — Ideológia című, A Magyar Tudomány 1958. júliusi számában megjelent tanulmányában a következőket írja:

„A világnézet magában foglalja:

a) a tudományos filozófiát, vagyis a dialektikus materializmust — mint a marxista—leninista világnézet filozófiai alapjait;

b) a természettudományok és társadalomtudományok alapvető megállapításait — mint a *világnézet tudományos alapjait*;

c) a társadalom forradalmi átalakításának alapvető ismereteit — *a tudományos szocializmust.*"

A világnézet tehát a világról, az embert környező természeti és társadalmi jelenségekről alkotott nézetek, felfogások, elképzelések összessége, rendszere.

Ahhoz, hogy az egyén a természet és a társadalom bonyolult összefüggéseit helye-

sen lássa, elsősorban *igaz ismeretekkel* kell rendelkeznie a természetről és a társadalomról — benne magáról az emberről.

A világnézet azonban nem csupán tudás, nemcsak hűvös vélemény, *hanem meggyőződéssé szilárdult eszmerendszer.*

A meggyőződés ereje még nem biztosítja a helyes világnézetet, de *a meggyőződés ereje nélkül az ismeretek bármely teljes, tudományos rendszere sem világnézet.*

Mindez azt jelenti, hogy *a világnézet nem csupán értelmi belátás, hanem érzelmi viszony is.* Természetesen meghatározónak a tudásnak, az értelmi elfogadásnak kell lennie.

A világnézet fogalmának ilyen sokoldalú szemlélete komoly haszonnal jár a világnézeti nevelőmunka helyes értelmezésére, és a munka megszervezésére is. Nem ritkán előfordul ugyanis, hogy a világnézeti nevelés feladatainak megvalósítását csak egyes világnézeti jellegű tantárgyak oktatásától várják, és a nevelés valamely területére szeretnék áthárítani. Az ilyen felfogás akadályozza a világnézeti nevelés egységes folyamatának a kialakulását, és veszélyezteti annak eredményességét is.

Kimondhatjuk: *sem az általános sem a középiskolában nem vonhatja ki magát egyetlen tárgy sem a világnézeti nevelésben való részvétel alól; továbbá, hogy egyetlen tárgy sem képes önmagában minden világnézeti kérdésre válaszolni — ezért egyetlen tárgy sem alkalmas a világnézeti nevelés minden feladatának szolgálatára.* Csak valamennyi nevelő együttes közreműködése vezethet célhoz a világnézet alakításában.

Természetesen, amikor megállapítjuk, hogy a világnézeti nevelés ismeretek nyújtását és a meggyőződés erejét biztosító érzelmek felkeltését jelenti, amiben minden tárgy és minden nevelő aktívan ható közreműködése járhat eredménnyel, azt is meg kell mondani, hogy a világnézet alakításában nem kizárólagosan az iskolai oktató-nevelő munka a hatótényező. Szerepet játszik ebben a társadalmi lét, a körülmények, a politikai, gazdasági, kulturális és tudományos téren elért eredmények; a család, az ifjúsági szervezetek stb., de az iskolai oktató-nevelő munka az, amelytől a legnagyobb közvetlen hatás várható.

Ezért mondja az MSZMP művelődéspolitikai irányelveiről szóló dokumentum: „A szocialista világnézet elterjesztésében, a burzsoá életszemlélet és gondolkodásmód, erkölcs és ízlés visszaszorításában és megsemmisítésében a legnagyobb szerepük azoknak az oktatási intézményeknek van, amelyekre a párt és a kormány ifjúságunk tudatának és magatartásának formálását bízta."

Amikor az iskolai oktató-nevelő munkának a világnézeti nevelésben betöltött jelentőségét kiemeljük — utalva arra, hogy minden tárgynak, minden nevelőnek szerepe van a világnézeti nevelésben — egyúttal azt is kimondjuk, hogy a testnevelésnek is megvannak a feladatai e téren, továbbá, hogy a testnevelést oktató tanároknak sem kisebb a kötelezettsége és nem kevesebb a felelőssége a tanulók világnézeti nevelésében, mint a többi tárgyakat tanító tanároknak.

Ki kell hangsúlyozni továbbá, hogy *a világnézeti nevelés nem szűkíthető le a tanítási órára, s nem szakítható ki a nevelés egységes folyamatából.*

A testnevelésben — ugyanúgy, mint az iskolai oktató-nevelő munka minden területén — a világnézeti nevelésnek objektív és szubjektív feltételei vannak. *Objektív feltétel* a tantárgy tartalma, a tanítási anyag; *szubjektív feltétel* a nevelő, és a pedagógus — ez esetben a testnevelő tanár — világnézete.

Vizsgáljuk meg, milyen objektív lehetőségeket nyújt a testnevelés tartalma a világnézeti nevelésre?

Induljunk ki az új általános és középiskolai tantervi anyagból. Az új tantervek a testnevelés iskolai ismeretanyagában rejlő világnézeti nevelési lehetőségeket sokkal világosabban kínálják, mint az előző tantervi összeállítások. Az eddigi tantervek ugyanis túlnyomórészt *receptivitásra* építettek — arra, hogy bizonyos gyakorlatféleségeket többszöri végeztetéssel elsajá-

títtassunk, miközben fizikai-fiziológiai hatásokat váltunk ki.

A receptivitásra, az egyszerű befogadására való igyekezet azonban nem biztosíthatta a szilárd és tartós ismereteket, a felhasználás és alkalmazás *tudatos kimüvelését*, a rendszeres sportolás, a testedzés iránti igény ismereti és tartós érzelmi feltételeinek megteremtését — mindezzel együtt nem segítette elő a világnézeti nevelés lehetőségeinek kihasználását sem.

Az új tantervek már tartalmi anyaguknál fogva is túllépnek a receptivitáson, az egyszerű befogadáson. A *tudatosság* megkövetelésével azt kívánják elérni, hogy a tanulók a testnevelésben szerzett ismereteiket helyesen értelmezzék — mint a testgyakorlatok eredményes végrehajtása, alkalmazása, felhasználása, mindpedig hatásuk értékelése szempontjából — s az így szerzett mozgásműveltségüket, konkrét ismereteiket az életben is minél sokoldalúbban fel tudják használni.

A tudatosításhoz — a gyakorlatok lényegfelismerésének elősegítésén túl — hozzátartozik olyan kimondottan világnézeti jellegű ismeretnyújtás is, mint az, hogy

a) mivel az ember egy és oszthatatlan anyagi egység, ezért a testedzés, a sportolás során reá gyakorolt hatás kiterjed a szellemi szférákra is. Ahogyan a munkának döntő szerepe volt az emberréválás folyamatában, a szellemi képességek fejlesztésében — s jelentősége van ma is a gondolkodás alakításában — ugyanúgy a testnevelés — mint a munka származéka — szintén elősegítője, nemcsak a fizikum, hanem a pszichikum fejlődésének is.

b) Továbbá, hogy a tulajdonságok, a képességek fejleszthetők, megváltoztathatók. Ezt éppen a rendszeres gyakorlás során elért eredmények bizonyítják. Nincs tehát igaza annak az idealista felfogásnak, amely az eleve meghatározottság, a megváltoztathatatlanság biológiai törvényszerűségét hirdeti.

A marxista biológiai felfogást, amelyet maga az élet igazol, nekünk is tudatosítanunk kell, éppen azoknak a tapasztalati tényeknek az alapján, amelyeket a rendszeres gyakorlás során szereznek tanítványaink.

c) A testnevelés folyamatában mutathatunk rá — a szerzett közvetlen tapasztalati anyag bizonyító erejével —, hogy a szervezet és a környezet kölcsönhatásban van. A környezet hatást gyakorol a szervezetre, alkalmazkodásra kényszeríti; az ember viszont hat a környezetre, igyekszik azt a maga számára átalakítani. Minél nagyobb fokú az ember alkalmazkodó, ellenálló képessége, annál szilárdabb az egészsége, annál nagyobb munkafeladat elvégzésére képes.

A testnevelés — mint szervezett és céltudatos ráhatás az emberi szervezetre — fokozza az alkalmazkodó, ellenálló képességet. Ebben rejlik a testnevelés egészségügyi jelentősége, a prevencióban betöltött szerepe. Ezt a hatást az idegrendszer közvetítésével, az agy irányító közreműködésével fejti ki.

d) A testnevelés ismeretanyagának elsajátítási folyamatában tudatosíthatjuk a mozgáskészség kialakulásának természettudományos magyarázatát; mutathatunk rá a mozgás-automatizáció jelentőségére. Tapasztalati tények, a közvetlen gyakorlati átélés során vezethetjük rá tanítványainkat a különböző fiziológiai és pszichikai jelenségek természettudományos magyarázatára, a marxista biológiai szemlélet elfogadására. A bemelegítés, a gyakorlatok beidegződésénél fellépő jelenségek, az irradiációból származó merevség, az elgörcsösödés vagy a holtpont és sekond-wind, az aktív pihenés problémája mind-mind olyan jelenségek, folyamatok, amelyeknek magyarázata kitűnő alkalmat ad a marxista természettudományos világnézet kialakítására és megszilárdítására.

e) De a testnevelés ismeretanyagának átadása, a gyakorlatok felhasználásával történő képzési folyamat nemcsak kínálja, de egyenesen megköveteli annak a felvilágosító lehetőségnek a megragadását, hogy marxista természettudományos magyarázatát adjuk a testnevelés szervezetre gyakorolt hatásának, az egészség megőrzésében

és megszilárdításában, a munkaképesség fenntartásában és fokozásában, az életkor meghosszabbításában és általában az életben való helytállásra nevelésben betöltött szerepének, illetve azoknak a folyamatoknak, amelyek a rendszeres testedzés nyomán végbemennek a szervezetben.

f) Mindezeken túl, a fizikai és pszichikai változások természettudományos magyarázata mellett a világnézeti nevelést szolgáljuk azáltal is, ha rávilágítunk a testnevelés és sport *társadalmi összefüggéseire.* Arra, hogy szemben a burzsoá-idealista felfogással, amely a testnevelés és sport osztályokfelettiségét, politika-mentességét hirdeti, a testkultúra történeti és osztályjelenség, és mint a felépítmény része egyáltalán nem független a termelési viszonyoktól, hanem éppen azt tükrözi céljában, tartalmában és felhasználásának módjában. Ennek megfelelően az osztálytársadalmakban a testkultúra szükségszerűen osztályjelleget ölt, vagyis benne kifejezésre jutnak az osztályok érdekei, törekvései. Természetesen az osztálytársadalmakban az uralkodó osztályok céljai a meghatározóak a kultúrának ezen a területén is.

Milyen kitűnő lehetőséget kínál a testnevelés és sport olyan világnézeti kérdések megvilágítására és bennünk a helyes szemlélet alakítására, mint a burzsoá testnevelési rendszer rothadó tendenciáinak társadalmi összefüggései: az áldemokratizmus, a profitszerzés vezérlő elvének megnyilvánulásai, a nacionalizmus, a faji megkülönböztetés jelentkezése a testnevelésben és sportban — vagy éppen ezzel szembeállítva: a szocialista testnevelési rendszer magasabbrendűségének meggyőző indoklása. Olyan vonások kiemelése, mint a demokratikus jelleg, a valódi tömegességre való törekvés, a testkultúrának a néptömegek felemelésének szolgálatába való állítása, általa a népek közötti megértés, a béke szolgálata.

De alkalmat ad a testnevelés és sport a helyes nemzeti önismeretre, értékeink, szocialista vívmányaink, eredményeink, haladó hagyományaink megbecsülésére való nevelésre, a nacionalizmus elleni küzdelemre, valamint az internacionalizmus gondolatának és érzésvilágának elmélyítésére.

Mi által nevelhetünk tehát materialista szemléletre, marxista—leninista világnézetre a testnevelésben és sportban?

Ha kiaknázzuk azokat a lehetőségeket, amelyek a testgyakorlatok hatásának *természettudományos* magyarázatával függnek össze, s ha megragadjuk azokat a lehetőségeket, amelyeket a testnevelés és sport folyamata nyújt ezen sajátos kulturális jelenség *társadalomtudományi* magyarázatára.

Ugyanakkor a *dialektikus gondolkodásmód fejlesztését szolgáljuk,* ha rámutatunk, hogy mint az élet minden területén, úgy a testnevelésben és sportban is a dolgok, jelenségek összefüggnek egymással, továbbá, hogy az egyes jelenségeket e területen is fejlődésükben kell vizsgálni. Így ítélhető meg helyesen a rendszeres testnevelésnek az egyes emberre gyakorolt hatása, és általánosságban a társadalom életében betöltött szerepe. Így ítélhetők meg tárgyilagosan az egyén és a közösség kapcsolata a sport-kollektívában, az elért eredmények stb.

A dialektikus szemléletmód fejlesztését szolgáljuk és a dolgok tárgyilagos megítélését segítjük elő, ha rámutatunk arra, hogy a testkultúra területén is megtalálhatók a belső ellentmondások, amelyeknek keletkezése és leküzdése nélkül nincs fejlődés. Ellentmondás van a régi és új, a keletkező és elhaló között; testkultúránk szocialista célkitűzése s több vonatkozásban a jelen gyakorlat között; az élsport és a tömegsport viszonyában, a társadalmi igények és a szervezeti-dologi feltételek, a mozgásanyag tartalma és az elavult forma között stb.

Meg kell érteni és el kell fogadtatni azt a dialektikus elvet, hogy a testnevelés és sport területén nincsenek örökérvényű dogmák, hanem minden fejlődik, változik. Az új, a jobb megoldások, eljárások keresése, a fejlődéssel való lépéstartás a területen is olyan követelmény, amelynek figyelmen kívül hagyása megtorpanáshoz, visszaeséshez vezet, az iskolai testnevelés gya-

korlatában pedig rutinmunkához, ami az értelmes pedagógiai tevékenység legnagyobb ellensége.

Az eddig elmondottak arra kívántak rávilágítani, hogy milyen objektív feltételei találhatók meg a testnevelésben a világnézeti nevelésnek. Az objektív feltételek azonban csak lehetőségek, amelyeknek kiaknázása a szubjektív feltételektől, a tanár világnézetétől, személyes magatartásától, nevelői tevékenységétől függ. Szükségtelen itt Lenin klasszikus megállapítását vagy Makarenkó híressé vált véleményét ismételgetni a nevelők személyes magatartásának döntő jelentőségéről a nevelés — és ezen belül a világnézeti nevelés folyamatában. Mindenki jól megérti, hogy a nevelő, a tanár világnézeti meggyőződöttsége, érzelmei, s mindennek oktató-nevelő munkájában, mindennapi tevékenységében való megnyilvánulása döntő jelentőségű a tanulók világnézetének formálása szempontjából.

A világnézeti meggyőződés önmagában véve azonban nem elegendő. Nevelő hatás csak akkor várható, ha ez a meggyőződés magas fokú szakmai, pedagógiai és lélektani ismeretekkel párosul. Természetesen a világnézeti nevelés nem a nevelés egész folyamatától különválasztottan megy végbe, hanem ebbe a folyamatba beleágyazottan. Az is jól megérthető, hogy eredmény csak úgy várható, ha nemcsak egyes nevelők, hanem az egész nevelői kar egységes ráhatása érvényesül. A testnevelő tanár különös felelőssége abban áll, hogy éppen a testnevelés egyike azon iskolai tárgyaknak, amely legnagyobb vonzerőt gyakorol, és ezért igen erőteljes az érzelmi kapcsolata a tanulókkal, ami a nevelési hatások szempontjából a legelőnyösebb feltételt jelenti; továbbá, hogy az ifjúság előtt lélektani okokból igen sok esetben éppen a testnevelő tanár az eszménykép, akit példának tekintenek, és akinek éppen ezért minden megnyilatkozása jelentős hatást gyakorolhat a tanulók szemléletének, gondolkodásmódjának alakulására.

De vajon elegendő gondot fordítunk-e a testnevelés — mint gyakorlati tárgy — nevelő-effektusainak kiaknázására, vajon megragadjuk-e azokat a lehetőségeket, amelyeket ezen tárgy tartalmi anyaga nyújt a helyes természettudományos szemlélet alakítására — továbbá megragadjuk-e azokat a lehetőségeket a tanulók világnézetének formálására, amelyeket éppen e gyakorlati tárgy oktatása során tanár és tanítvány között kialakuló szorosabb, bensőségesebb, feloldottabb — s talán nem túlzás mondani, hogy érzelmektől jobban átfűtött, őszintébb — kapcsolat biztosít a világnézeti befolyásolás számára? Ez utóbbi is összefügg a tárgy tartalmával, jellegével, éppen ezért számba kell vennünk, amikor a tárgy világnézeti nevelési lehetőségeit vizsgáljuk.

De a testnevelés élettani, biológiai, illetve pedagógiai, módszertani vonatkozásainak a marxista szemlélet formálására való kiaknázásán túl vajon megragadjuk-e az alkalmat az adott sportágban elért eredményekről vagy éppen a sportág művelésének feltételeiről való beszélgetés során arra, hogy segítsük a helyes nemzeti önismeret alakítását, tápláljuk a jogos nemzeti büszkeséget, és könyörtelenül harcoljunk a nacionalizmusnak a sport területén ma még meglevő maradványai ellen?

Vajon a nyugati sporteredményekről történő tájékoztatás mellett felhívjuk-e kellőképpen a figyelmet arra, hogy például az Egyesült Államok számára oly sok dicsőséget szerzett néger sportolókkal szemben ma is megalázó megkülönböztetéseket tesznek; hogy a csillogó sikerek mögött nemegyszer az emberi tehetség mérhetetlen kizsákmányolása húzódik meg lelkiismeretlen pénzeszsákok kapzsisága miatt stb.?

Rámutatunk-e arra, hogy milyen súlyos hibákhoz vezet egyes megváltónak hitt edzésrendszerek szolgai, kritikátlan átvétele; és milyen hazug az a kozmopolita ábránd, amely a nyugati „szabad világban" a sport területén való korlátlan lehetőségekről képzeleg?

Vajon rávilágítunk-e következetesen, konkrét példák nyomán az elmélet és a

gyakorlat dialektikus kapcsolatára, a módszerek, eljárások dogmává merevedésének káros következményeire — és még sorolhatnám tovább azokat a világnézeti nevelési alkalmakat, amelyeket éppen az egyes testgyakorlati ágak oktatása kínál — nem csupán természettudományos vonatkozásban, hanem társadalomtudományi, politikai, filozófiai oldalról is.

A feltett kérdésekre, a „vajonokra" a választ mindenkinek magának kell elsősorban önmaga felé megadnia. Úgy gondolom azonban, hogy őszintén kimondhatjuk: jócskán akad tennivalónk a világnézeti nevelés fokozása terén, s még korántsem merítettük ki azokat a lehetőségeket, amelyeket a testnevelés — szélesebb értelmezésében a testnevelő tanár munkája, helyzete — kínál a tanulók szemléletének, gondolkodásának alakításában. Mindez arra figyelmeztet bennünket, hogy fokozott gondot kell fordítanunk szaktárgyunk ismeretanyagának és módszereinek világnézeti nevelési szempontból való átgondolására, illetve arra, hogy maximális mértékben használjuk ki a tanulók világnézetének formálása érdekében szaktárgyunk tartalma és módszere által kínált — s nem utolsósorban az ifjúsággal való kapcsolatainkból fakadó — lehetőségeinket.

Ünnepi ülés a Testnevelési Főiskolán

December 5-én a Testnevelési Főiskola, 40 éves fennállása alkalmából ünnepi ülést tartott. Az ülésen nagy számban jelentek meg testnevelő tanárok, a főiskola hallgatóinak képviselői. A meleghangú, bensőséges ünnepen *Egri Gyula* az MTS elnöke köszöntötte a Főiskolát. Ezt követően *Kerezsi Endre*, a Főiskola igazgatója mondott ünnepi beszédet. A szünet után *Csanádi Árpád* MTS elnökhelyettes a Testnevelési Főiskola helye és feladatai a testnevelési és sportmozgalomban címmel tartott előadást, majd *dr. Krompecher István*, a TF volt tanára, egyetemi tanár mondta el nagy érdeklődéssel kísért előadását a funkcionális anatómia újabb eredményeiről.

Az ünnepség záró akkordjaként Kerezsi Endre igazgató köszöntötte a Főiskola legelső évfolyamának volt hallgatóit és átnyújtotta nekik a Főiskola plakettjét.

Kerezsi Endre igazgató és Csanádi Árpád MTS elnökhelyettes közérdeklődésre joggal számottartó előadását ismertetjük.

Vikman István felvételei

KERESZSI ENDRE

Ünnepi beszéd

Most 40 éve kezdte meg működését a Testnevelési Főiskola. A megalapítás óta eltelt négy évtized nem hosszú időszak, egy pedagógusképző intézmény életében azonban már elég tekintélyes idő, különösen, ha figyelembe vesszük, hogy Főiskolánk 1945 utáni működése egybeesik népünk történelmének legjelentősebb időszakával.

A Testnevelési Főiskola 1925. évi megalapítása a magyar testnevelés és sport területén fontos esemény volt, hiszen ezzel testnevelési tanárképzésünk több mint 50 esztendős vajúdás, hosszú küzdelem után a korszerű haladás útjára lépett.

Az 1925—26-ik első tanévet december 12-én, ünnepélyes keretek között nyitották meg a Főiskola jelenlegi helyén, az akkori Polgári Iskolai Tanárképző Főiskolán, amely testvéri szeretettel osztotta meg helyiségeit és felszerelését az új intézménnyel.

A Főiskola alapításának 20 éves jubileumát már a felszabadulás után, 1945. december 12-én ünnepeltük igen szerény keretek között, a fűtetlen tornacsarnokunkban. De erre a jubileumunkra mégis büszkén gondolunk vissza, mert azt a szabad hazában ünnepelhettük.

Negyvenéves jubiláris ünnepi ülésünkre pedig már a szocializmust építő népünk 20. évében került sor. Így a mostani jubileumunk reális összehasonlításra ad lehetőséget. A Főiskola 40 éves tevékenységének ugyanis pontosan a fele, 20 év a felszabadulás előtti időkre, a másik fele pedig az 1945. utáni két évtizedre esik. Húszhúsz év, de a megtett út a fejlődés menynyire más szakaszait mutatja.

A Főiskola négyévtizedes történetét egy rövid megemlékezés keretében — természetesen — még vázlatosan sem lehet összefoglalni. Ezért csakis a fontosabb, a kiemelkedőbb eseményeket említhetem meg.

Mégis remélem, hogy érzékelhető lesz az a sokrétű oktató, nevelő, szervezési, gazdasági és egyéb tevékenység, amely a Főiskolát, annak munkáját jellemezte. Azért is remélhető ez, mert ünneplő közönségünk körében igen sokan vannak olyanok, akik hosszú időn át, számosan a Főiskola megalapítása óta tanúi, sőt részesei voltak az itt folyó munkának és eseményeknek.

* * *

1925-ben a Főiskola működésének még csak a keretei voltak meg. Rendelkezésre álltak az akkori igényeknek a megfelelő tanerők, de hiányoztak a céltudatos nevelőmunkához szükséges helyiségek és gyakorlóterek.

Az 1928—29. tanév jelenti e tekintetben a fordulatot, amidőn a Polgári Iskolai Ta-

nárképző Főiskolát Szegedre áthelyezték és a Vallás- és Közoktatásügyi Miniszter az így felszabadult telket és épületeket a Testnevelési Főiskola céljaira engedte át.

Ekkor gyors ütemben indultak meg a Főiskola sajátos feladatainak megfelelő átalakítási munkálatok. Elkészültek a szükséges pályák, gyakorlótermek és helyiségek, majd 1929-ben az eddig hároméves főiskolai képzést négy évre emelték, ami a főiskola előtt megnyitotta a továbbfejlődés lehetőségeit.

A Főiskola óraterve, oktató-nevelő tevékenysége, a tanulmányi rend, a könyvtár, a filmgyűjtemény, az internátusok, a sportklub, a testnevelési bemutatók, a továbbképző tanfolyamok rendszere mindjobban kialakult, amelynek hatása hamarosan megmutatkozott. A fiatal magyar intézményre, illetve tevékenységére a külföld is mindjobban felfigyelt, s ennek eredményeként elsősorban a közeli államokból (Ausztria, Románia, Csehszlovákia, Jugoszlávia, Bulgária, Görögország, Lengyelország, Németország, Norvégia, Törökország, Ciprus, India, Észak-amerikai Egyesült Államok stb.) mind gyakrabban jelentkeztek a Főiskola hallgatói sorába.

A Főiskola tevékenységének fontosabb eseményei közül néhányat említek meg.

1930-ban az első magyar sportorvosi tanfolyam megindítása és az első sportorvosi tanácsadó létesítése a Főiskolán.

1933-ban a rádiótorna megindítása.

1934-ben bulgáriai bemutatókörút, amely a bulgár-magyar sportkapcsolatok kimélyítésére volt igen jó hatással.

1936-ban a berlini olimpiai játékok alkalmával tartott több nagysikerű testnevelési bemutató és ugyanez évben a Főiskola aulájának felavatása.

1937-ben a legnagyobb nemzetközi díjnak, a Coubertin által alapított Olimpiai Kupának az elnyerése, amelyet a Nemzetközi Olimpiai Bizottság egyhangú határozata alapján adományozott az 1938. évre a Főiskolának.

Ugyanez évben a Főiskola óratervének újjáalakításával kapcsolatban a tanárképzés mellett a szakirányú képzés megszervezése, amely az egyes sportágakban a III. évfolyamtól kezdve a speciális kiképzés (edzőképzés) bevezetését jelentette.

1938-ban a fiú- és leánygimnáziumi testnevelés-tanításához szükséges „Vezérfonal" elkészítése.

1939-ben Ling, a svéd torna megalapítója halálának 100 éves évfordulója alkalmával rendezett „Lingiade"-n tartott több, igen nagy sikerű bemutató.

1940-ben a sportmúzeum létesítése.

Ebben az időben már mind erőteljesebben nyilvánul meg a Főiskola oktató-nevelő munkájában is az akkor uralkodó rend célkitűzése. Nagy szerepet kap a főiskolai képzésben is a háborúra való előkészítés, a leventemozgalom. Nemzetvédelmi ismeretek név alatt a fajelméletet szolgáló új tárgy kerül a Főiskola óratervébe. Jelszó lett a Főiskolán is: „A sport mindig honvédelem!"

A háború nehéz évei és megpróbáltatásai következtek.

Így érkeztünk el a Főiskola fennállásának jubiláris 1944—45. tanévhez. A tanév, illetve a Főiskola felszabadításának eseményeit — engedjék meg — hogy részletesen ismertessem. Hiszen ez az idő jelentette Főiskolánkon is a nagy változást, a Főiskola újjászületésének kezdetét, amelyben hallgatóink tanáraink vezetésével példamutatóan kivették részüket.

Az előadások szeptember 25-én kezdődtek rendkívül nehéz viszonyok között. A Főiskola épületeinek egy részét hadi célokra lefoglalták, férfi hallgatóinkat pedig egymás után hívták be katonai szolgálatra.

(Ezt követően Kerezsi Endre ismertette a Főiskolán lezajlott eseményeket az épület felszabadulásáig, amelyben már a Főiskola hallgatói is aktív részesek voltak. Ennek megörökítésére a XII. ker. Tanács nemrég emléktáblát helyezett el a Főiskolán.)

Buda nyolchetes ostroma alatt Főiskolánk rendkívül súlyos károkat szenvedett. Felszólítás nélkül, mindenki, dolgozóink és nőhallgatóink azonnal hozzáláttak a

romeltakarítási munkálatokhoz. A fővárosban, de még a vidéken lakó hallgatóink közül is mind többen jöttek el és vállaltak önkéntes munkát a Főiskola helyreállításában.

A Kultusz- és a Honvédelmi Minisztérium gyors anyagi segítsége lehetővé tette, hogy már májusban megkezdődhettek épületeink helyreállítási munkálatai, valamint berendezési tárgyaink pótlása. Ezzel egyidejűleg kezdődött a tanári kar újjászervezése és az óraterv újjáalakítása.

Az aránylag hamar megkezdett és gyors ütemben folyó helyreállítási munkálatok ellenére sem indulhatott meg a tanítás szeptemberben. Elegendő számú gyakorlóhely, tanterem és internátusi lakószoba hiányában az 1945—46. tanévet csak november 21-én nyithattuk meg a II—III. és IV. évfolyam számára. De már december 12-én a Főiskola alapításának 20. éves évfordulóján fűtőanyag hiánya miatt be is kellett fejezni a tanítást.

Az 1945-ös romokban heverő Főiskola ma már csak rossz emlék azoknak, akik az itteni pusztulás tanúi voltak. Szocializmust építő országunk dolgozóinak megfeszített munkája Főiskolánk súlyos sebeit is meggyógyította. Nemcsak újjáépült és megszépült Főiskolánk az elmúlt 20 év alatt, hanem igen jelentős létesítményekkel is gyarapodott.

A felszabadulás után a Főiskolánk munkája, problémái — természetesen — mindig összefonódtak testnevelési és sportmozgalmunk, illetve országunk fejlődésével, és a Főiskola tevékenységét a sportfőhatóságaink határozatainak megfelelően folytatta.

A felszabadulás utáni 20 év eseményei közül is kiemelek néhányat.

Főiskolánknak szovjet segítséggel történt átszervezése új arculatot adott a Főiskola minden tevékenységének. A tanárképzés új óra- és vizsgarend szerint folyt, és a tanári kar oktató-nevelő munkájának a tanszékek felállítása szilárd keretet és határozott irányítást adott.

Az átszervezés azonban a Főiskola reformjának csak az első lépése volt. A testnevelés szocialista rendszerének kialakulása a szakemberképzéssel szemben is sokoldalú igényt támasztott. Ezeknek az igényeknek a kielégítéséhez új oktatási formák bevezetése, a Főiskola személyi és tárgyi feltételeinek kibővítése vált szükségessé. Így került sor 1952-ben az egyéves bentlakásos formában megszervezett Sportvezetőképző Iskola megindítására, amelyet a hároméves, majd 1953-ban az ötéves levelező tanárképzés bevezetése követett.

1954-ben a Főiskola a korszerű edzőképzés igényének kívánt eleget tenni, amikor kétéves levelező formában megindította a továbbképző jelleggel életrehívott Edzőképző Iskolát.

Az oktatás szervezeti bővülését nyomon követte a tartalmi fejlődés is, amelyet jelentősen segített tankönyvkiadásunk. Az első tankönyvek 1953-ban jelentek meg. A következő években egyre bővült a Főiskola tankönyvsorozata. A mai napig 15 tankönyvet adtunk ki. Ez a szám 1970-ig meg fog kétszereződni.

Főiskolánk igyekezett az egyre bővülő oktatómunkát fokozottabb nevelőmunkával is összekapcsolni, kialakítva az évfolyamokon belüli csoportrendszert, csoport- és évfolyamvezető tanárok segítségével. De az oktatómunkát igyekeztünk szoros kapcsolatba hozni a tudományos munkával is. Ezt a tankönyveken túlmenően a Főiskola 1954-ben megindúló évkönyvsorozata és a tudományos ülésszakok rendszere is dokumentálta. A tudományos munkát segítette elő, hogy megalakultak tudományos diákköreink, és 1952-ben e munkába bekapcsolódó 74 hallgatónk 1953-ra létrehozta az első, s azóta is hagyományos megrendezésre kerülő diákköri ülésszakot. A diákkörök legjobb dolgozatait a diákkörök országos ülésszakain is szerepeltettük.

A gyors ütemben kiszélesedő munka a tárgyi és személyi feltételek további bővítését igényelte. Mindenekelőtt a Főiskola területét kellett az adott lehetőségek között bővíteni. 1951-ben kisajátítottuk a Kiss János altábornagy utcai házakat, amelyeket lebontottunk. Helyükön épült fel 1953 őszén

a 120 hallgató befogadására alkalmas férfidiákotthon és a 300 személyes étterem. 1954-ben kézilabdapályát építettünk, majd 1955-ben átadtuk rendeltetésének a háború alatt leégett régi férfiinternátus és tornacsarnok helyén a 40×20 m-es játékcsarnokot, birkózóteremmel, öltözőkkel és tanári szobákkal.

Ebben az időszakban az új igényeknek megfelelően az oktatói létszám is fokozatosan emelkedett, és 1955-re a kinevezett oktatók száma elérte a félszázat.

1956-ban az ellenforradalom a Főiskola fejlődését is megakasztotta. Az ellenforradalom leverése után az új sportfőhatóság, az MTST megkezdte hazánk testnevelésének és sportjának újjászervezését. Ennek egyik fontos feltétele volt, hogy az addiginál még sokoldalúbb politikai és szakmai felkészültséggel rendelkező szakemberek nagy száma álljon rendelkezésre. Ezért az új főhatóság 1958. októberében hozott határozatával kialakította a testnevelési szakemberek képzésének egységes rendszerét, s kimondta, hogy a Testnevelési Főiskolát a testnevelési szakemberképzés központjává kell fejleszteni. Ennek megfelelően a sportvezetők és szakemberek alap- és középfokú képzését biztosító Sportvezető- és Edzőképző Intézet a Főiskola falai között 1959-ben megnyitotta kapuit. A felsőfokú képzést a Főiskola látta el, most már három területen: a tanár-, edző- és sportvezetőképzésben. Az utóbbi két területen 3—3 éves levelező formában, illetve a vívómesterképzésben 3 éves nappali tagozaton. A tanárképzésben a nappali és a levelező tagozat mellett kiépült az esti tagozat is. Az átszervezéssel egyidejűleg a korszerű igényeknek megfelelően a tanárképzés tanterve, óra- és vizsgarendje is jelentősen módosult.

A kiképzés kibővülése, természetszerűleg újabb személyi és tárgyi feltételeket kívánt. Az oktatói kar létszáma 1963-ra elérte a 70-et.

A tárgyi feltételek bővülésének a Főiskola szűk területi elhelyezése határt szabott, de 1962-ben így is gazdagodott a létesítményállomány a főépület előtti reflektorral megvilágítható bitumenes kosár- és röplabdapályával, majd elkészült az atlétikai pálya esti világítása is, ami a gyakorlási idő jelentős megnövekedését eredményezte. Időközben megindult a régi igénynek, a Főiskola fedett uszodájának valóraváltása is, 25×12 m-es medencével és felette játékcsarnokkal. Az uszodaépítés területi igénye szükségessé tette a Csörsz-utcai salakospálya átépítését is. Itt két kézilabda-, négy teniszpálya és két atlétikai gyakorlóhely létesült.

Eredményeinkhez soroljuk a Nemzetközi Torna Szövetség fennhatósága alatt rendezett Gymnaestradakon, továbbá a prágai Csehszlovák Spartakiádokon tartott sikeres bemutatóinkat és hallgatóságunk kimagasló sporteredményeit a hazai és a világversenyeken.

Sportegyesületünket oktató-nevelő munkánk fontos részének tekintettük mindig. Hallgatóságunk sportszereplését éppen ezért kezdettől fogva támogattuk és nagyra értékeltük. Természetesen, ha a versenyzés összhangban volt a tanulmányokkal.

1961—63 között a magyar felsőoktatás reformja során az egyetemlegesen elfogadott irányelvek alapján Főiskolánkon is korszerűsítettük a képzést. Ennek megfelelően az 1963—64. tanévtől kezdve a tanár- és edzőképzésben mind a nappali, mind a levelező tagozatokon új óraterv és ennek megfelelően új programok léptek életbe. Egyben a tanárképzés esti tagozata beolvadt a levelező tagozatba.

A felszabadulás óta eltelt 20 év alatt Főiskolánk nagy fejlődést ért el minden téren. Ezt igazolja hallgatóságunk és tanáraink létszáma is. Amíg a múltban két, majd hét kinevezett tanára volt a Főiskolának és a hallgatóság létszáma nem haladta meg általában a 200-at, addig ma közel 80 kinevezett tanár működik a Főiskolán és a hallgatóság létszáma is megháromszorozódott, nem is számítva az edzőképzésben is résztvevő többszáz hallgatónkat.

Az első 20 évben, 1944-ig 587-en szereztek Főiskolánkon tanári oklevelet, a felsza-

badulás óta pedig 1478 tanár végezte el a Főiskolát, nem számítva az edzői szak 356 és a sportvezetői szak 240 végzett hallgatóját.

Sportlétesítményeink alapterülete a felszabadulás előttihez képest négyszeresére növekedett. Világviszonylatban is számottevő könyvtárunk állománya megháromszorozódott.

A nagy fejlődés ellenére azonban még ma is gondjaink vannak. A megnövekedett hallgatói létszámhoz kevés, különösen a fedett létesítményünk, ami súlyos órarendi problémákat okoz. A felépülő uszoda és az új játékcsarnok enyhíti majd gondjainkat.

Nincs elegendő számú és korszerűen felszerelt előadótermünk. Tanszéki helyiségeink nem biztosítanak elég jó munkakörülményeket. A tudományos munkához nem állnak rendelkezésre műszerek.

Bővíteni kell Kollégiumunkat, hiszen még vidéki hallgatóink számára sem tudunk elegendő helyet biztosítani.

Bízunk abban, hogy nehézségeinket felsőbb szerveink segítségével le fogjuk küzdeni.

A Főiskola oktatási reformjának jelenleg a harmadik tanévében vagyunk. Hallgatónk I., II. és III. évfolyama, levelező tagozatunknak pedig I. és II. évfolyama már az új reformterv alapján végzi tanulmányait. Ennek során a Főiskola tanári kara mind fokozottabban törekszik hallgatóink szocialista nevelői szemléletének kialakítására, a Főiskolán belül a kommunista pedagógusképzés mielőbbi megvalósítására.

Munkaprogramunk középpontjába mindenekelőtt az oktatói kar eszmei-politikai és szakmai képzésének fokozását, hallgatóink szilárd materialista világnézetének kialakítását és hivatástudatának fokozását tűztük magunk elé. Emellett a reform célkitűzésének megfelelően a tananyag és az oktatási módszerek korszerűsítése, az oktató-nevelő munka színvonalának további emelése és nem utolsósorban a tudományos munka továbbfejlesztése képezi központi feladatainkat.

Tanszékeink legfontosabb munkájuknak tekintik az új programok alapján oktatott tárgyak eszmei-politikai és tudományos színvonalának emelését, azok gyakorlatibbá, életszerűbbé tételét, a szemináriumok, laboratóriumok és a gyakorlati foglalkozások módszereinek korszerűsítését és a levelező oktatásban jelentkező igények minél jobb kielégítését.

A Főiskola feladatai, a tanári karunk és hallgatóink munkájával kapcsolatos követelmények társadalmunk igényeinek megfelelően állandóan növekednek, mind sokrétűbbé válnak. Úgy vélem, hogy a fokozott követelményeknek tanári karunk és a Főiskolánkról kikerült hallgatóságunk képes eleget tenni.

Jubileumi ünnepélyünkön az elmúlt időszak eredményeire és hiányosságaira emlékezve, valamennyiünk nevében ígérhetem, hogy lankadatlanul dolgozni fogunk tanárképzésünk további fejlesztésén és ezen keresztül testnevelési és sportmozgalmunk előbbreviteléért. Így ünnepelhetjük legméltóbban 40 éves jubileumunkat. Ezt követelik a szocialista rendszer társadalmi és gazdasági változásai. A kedvező feltételek mindnyájunkat arra serkentenek, hogy a Főiskola hagyományait folytatva, új tartalommal és módszerekkel még magasabbra emeljük a magyar testnevelési tanárképzés és a testkultúra zászlaját. Ehhez kérem a párt és felsőbb szerveink, minden barátunk támogatását, hogy mind közelebb juthassunk a kommunista testnevelési tanárképzés megvalósításához.

CSANÁDI ÁRPÁD

A Testnevelési Főiskola helye és feladatai a testnevelési és sportmozgalomban

Egy ország testnevelési és sportkultúráját helyesen megítélni csakis a sokoldalú vizsgálódás módszerével lehet. Ma, amikor a Magyar Testnevelési Főiskola alapítá-

nak 40. évfordulóját ünnepeljük, és az ünneplés hangulatában reálisan keressük a főiskola szerepét a magyar testnevelési és sportmozgalomban, lehetetlen a történeti fejlődés útját figyelmen kívül hagyni.

A történeti fejlődésnek vannak törvényszerű és szubjektív feltételei. Ezen feltételek, illetve hatótényezők aránya a fejlődés egyes szakaszaiban más- és másképpen jelentkezik.

Ha a XIX. század Magyarországának sportját és testnevelését mai társadalomszemléletünkön keresztül értékeljük, akkor vizsgálódásunk első szakaszában megállapíthatjuk, hogy történelmünknek ebben a periódusában a testnevelés és sport értelmezése merőben elütő volt a maitól. A társadalom összetételén és szemléletén, a gazdasági tényezőkön felül egyéb objektív okok is indokolták ezt a helyzetet. Ezek között alapvető volt az, hogy az ókori eredetű sportokon kívül alig akadt olyan, amely rendszerében, szabályzatában, technikájában vagy taktikájában eljutott volna a kialakultság állapotába. A sportolás ebben a korban az *egyén* tevékenysége: in lítéka a szórakozás, a virtuskodás volt. Csak egészen bátortalanul jelentkezett a sportolás közösségi vonása.

A szűk réteg számára örömet jelentő testművelés — vagy ahogy mi ma mondjuk — a sportolás természetesen szűk kategóriákban is jelentkezett. Jellemző, hogy a XIX. század magyar sportegyesületei, egyletei még nevükben is hordták a mai testnevelésnek és sportnak csupán a tornára szűkített jellegét. A Nemzeti Torna Egylet, a Pesti Testgyakorló Egylet, később a századforduló „modern" klubjai: a BTC, az FTC és a többiek, nevükben a „torna" gyűjtőfogalommal foglalják össze a sportolást, a testgyakorlást, a testnevelést.

Széles társadalmi igényről a XIX. század elején szinte lehetetlen beszélni. Egynéhány gazdagabb egyletben bátortalanul merült fel annak a gondolata, hogy fejlődést jelenthetne, ha a szubjektív hajlandóságot bizonyos módszerekkel befolyásolnák, ösztönöznék.

(A továbbiakban röviden jellemezte Csanádi Árpád a tanárképzés kezdeti lépéseit, majd a Főiskola Horthy-korszakbeli alakulását. Ismertette és méltatta a felszabadulás utáni fejlődés jelentősebb eseményeit és azokat a problémákat, amelyeket a tanárképzéssel és általában a szakemberképzéssel szemben a megnövekedett igények jelentettek.)

A Testnevelési Főiskola vezetése a legfelsőbb magyar sportvezetés támogatásával szervezetileg is sokat változott. Önálló tanszékek alakultak, az oktató-nevelő munka tervszerűségét és szakszerűségét nagymértékben emelte a tárgyi programok és munkatervek elkészíttetése. Reformon ment keresztül az egész óra- és vizsgaterv. A szovjet tapasztalatok alapján a főiskola vezetése tanszékeivel és tanáraival, sőt hallgatóival szemben is követelményként állította fel a tudományos igényű munkát. Bár az önálló kutatáshoz a főiskola tárgyi feltételei nem voltak elegendőek, tényként le kell szögezni, hogy az oktatás és a nevelés tudományos igényessége rövid idő alatt észrevehetően emelkedett. 1953-ban már tudományos diákkörök működnek a főiskolán, amelyekben a hallgatók a tárgyak oktatása során szerzett ismereteiket alkalmazzák a gyakorlatban is. Az 1955—56-os tanévben pedig már a nyilvánosság elé lépett a főiskola a hallgatók és oktatók tanulmányaival az első nyilvános tudományos ülésszakon.

Államunk szociális gondoskodására mutat, hogy ugyanebben az évben a nappali tagozat 350 hallgatója közül 320 részesült rendszeres ösztöndíj juttatásban, de a legmagasabb tandíjat fizetők kategóriája sem érte el a havi ösztöndíjak átlagát.

Ezekből az adatokból is kiolvasható, hogy a főiskola rövid néhány év alatt szervezetileg is kilépett a felszabadulás előtti elszigeteltségéből. A Testnevelési Főiskola már nemcsak az iskolák számára képez a kötelező testnevelés ellátására testnevelő tanárokat. Különböző tagozatok létesülnek, amelyek — ha nem elégítik is ki a magyar testnevelési és sportmozgalom széleskörű káderigényét — a hiányokat csökkentik. Nemcsak az edzői és sportvezetői szak

megalakítása jelzi ezt a tendenciát, hanem az is, hogy a tanárképzés mellett jelentős szerephez jut a sportági szakképzés. Gyakorlati sportágakban a hallgatók jelentős óraszámban 2 éves speciális képzést kapnak. Állami oklevél birtokában a testnevelő tanárok egy-két sportág kivételével kezdenek részt venni a szaktestületek munkájában, és ott hamarosan tekintélyt vívnak ki maguknak tudásukkal.

A főiskola vezetésének, céltudatos káderkiválasztó munkájának köszönhető, hogy több tanára a különböző sportágak válogatott kereteinek vezetésében kap feladatot a sportvezetéstől. A felszabadulás utáni sikeres olimpiákra való felkészítő munkában a gyakorlati tanszékek több tagja aktív szerephez jut, de egy-két elméleti tanszék segítségét is igénybe veszi a sportvezetés. Azt hiszem, elbizakodottság nélkül büszke lehet a főiskola arra, hogy több tanára olimpiai és világbajnokokat nevelt, akiknek tanítványai több világrekordot állítottak fel, mint legutóbb is a testnevelő tanár Zsivóczky Gyula, akinek mestere, szakmai irányítója ma is az Atlétikai Tanszék docense.

Ezt a tendenciát annál inkább is alá kívánom húzni, mert a felszabadulás utáni 20 év fejlődésében akadtak azért olyan irányzatok, amelyek a tanárképzés egyébként helyes hangsúlyozásával, de annak eltúlzásával a főiskolát akarva-akaratlan izolálni szándékoztak.

Csak vázlatosan, néhány jellemző adat és tendencia megemlítésével kívántam a testnevelő tanárképzés, ezen belül a Testnevelési Főiskola fejlődésének állomásait felidézni. Szerettem volna elérni, hogy kedves hallgatóim érzékeljék a társadalmi változások ismeretében azokat az irányzatokat, célokat és feladatokat, amelyeket a mindenkori uralkodó osztály a testneveléssel és a sporttal mint felépítménnyel szemben igényként támasztott. Azt hiszem, világosan megmutatkozik az adatokban is az az alapvető különbség, amely a XIX. század vagy a Horthy-korszak Magyarországa társadalmának a testneveléssel és sporttal kapcsolatos elképzelései és céljai, valamint a mai Magyarország, illetve társadalmunk érdekei között van. A mi társadalmunkban nem egy szűk, privilegizált réteg szórakozásának, egészsége megtartásának és javításának, nem néhány reprezentatív klub tevékenységének eszköze a testnevelés és sport. Mi nem adjuk ki albérletbe a testnevelést és sportot, hanem azt az egész társadalom nevelésének, egészséges szórakozásának az eszközeként tekintjük, és ennek megfelelően mi akarjuk irányítani is. Amíg a kapitalizmusban a testnevelés és sport a kizsákmányoló osztályok kiváltságos érdekeit biztosítja a dolgozó nép érdekeivel szemben, addig a szocializmus testnevelési és sportmozgalma az egész dolgozó nép javát szolgálja. Mérhetetlen, alapvető különbség ez a kultúra ugyanazon területének társadalmi felhasználásában. Ilyen testneveléshez és sporthoz biztosítja államunk a feltételeket, és így használjuk fel annak minden, a mi társadalmunk életével, fejlődésével összhangban levő területét.

A felszabadulás óta eltelt kerek 20 év alatt elért eredményeink — a buktatók mellett is — önmagukért beszélnek. Mi mégsem mondjuk, hogy társadalmunkban a sport és testnevelés az a terület, ahol már mindent tisztán látunk. Gyakran okozott és okoz még ma is nehézséget — és ennek vetülete nyilvánvalóan jelentkezik a testnevelőtanár- és szakemberképzés területén is —, hogy nem mindig értjük helyesen a szocializmust építő társadalmunkban a sport és testnevelés szerepét az emberek, a fiatalok nevelésében. Napjaink aktuális nevelési kérdései ismételten felvetik a testi nevelés területén speciálisan jelentkező problémákat.

Amikor a mai Testnevelési Főiskola szerepét meghatározzuk a testnevelésben és sportban, akkor nem indulhatunk ki máshonnan, csak abból az igényből, amelyet társadalmunk, egész dolgozó népünk állít elénk, ezen a területen tevékenykedő vezetők, szervezők, oktatók elé.

Az MSZMP művelődéspolitikájának el-

vei a testneveléssel és sporttal szemben határozottan támasztják azt az igényt, hogy szorosan kapcsolódjék a szocialista nevelés egyéb területeihez, azaz az értelmi, az erkölcsi, a politechnikai és az esztétikai neveléshez. Mindezeknek a területeknek a testi neveléssel oszthatatlan egységet kell alkotniuk, egymásra kölcsönösen kell hatniuk. A fejlett testi, lelki, akarati tulajdonságokat felmutató, tehát helyesen nevelt ember nagy hasznára lehet társadalmunknak. Ahhoz azonban, hogy a mi eszményeinknek megfelelő embereket neveljünk, magunknak oktatóknak, nevelőknek kell elöljárnunk személyes példánkkal, és ugyanakkor képeseknek kell lennünk annak megítélésére, hogy miként, milyen módszereket kell alkalmaznunk a cél érdekében. Konkrétabban: a mi Testnevelési Főiskolánkkal szemben olyanok a követelmények, hogy szakembereink, tanáraink és edzőink képesek legyenek az ifjúság nevelésére, ismerjék azokat a módszereket a testnevelés és sport területén, amelyek pozitív irányban segítik elő fiataljaink erkölcsi szemléletének és egészségügyi állapotának alakulását. Olyan fizikai alapképzettséget kell kialakítaniuk tanítványaikban, amely egészségessé, munkaképessé teszi őket, adott esetben készek a haza megvédésére. A mi testnevelő tanárainknak az iskolában elsősorban arra kell törekedniük, hogy fiataljaink megszeressék a testnevelést és kifejlesszék bennük a hajlandóságot arra, hogy később különböző szinten valamely sportágat *versenyszerűen* is űzzék.

A *tömegek* testnevelése és sportja mellett a mi országunkban nagy jelentősége van az *élsportnak* is. Egyrészt a tömegek szempontjából, hiszen az élvezetes, magas szinten űzött és kulturált körülmények között rendezett sportverseny nemes élvezetet jelent a dolgozó ember számára. Nagy jelentősége van azonban az élsportnak azért is, mert az eredmények vonzzák a fiatalokat, ezzel hozzájárul a testnevelés és sport elterjedéséhez, a verseny és edzésrendszerek fejlődéséhez, de nevelési szempontból is nagyon jelentős, mert a kiváló eredményű és magatartású élsportoló *pozitív példakép* is a fiatalok előtt. De nem kisebbíthető az egészséges élsport jelentősége azért sem, mert annak eredményei népköztársaságunk nemzetközi tekintélyét is növelik és a versenyek, találkozók révén hozzájárulhat korunk pozitív eszméjének, a népek békés együttélésének az erősítéséhez, e gondolat realitásának igazolásához.

Az MTS 1964. évi alakuló kongresszusa megerősítette azokat a célkitűzéseket, amelyeket a sportvezetés számára az ún. testnevelési és sporttézisek már előbb megjelöltek. A kongresszusi határozat a Testnevelési Főiskolával kapcsolatban kimondja, hogy törekedni kell a fejlesztés feltételeinek a biztosítására, valamint az oktató-nevelő munka színvonalának az emelésére.

De nemcsak a Főiskola munkáját közvetlenül érintő határozati rész kötelező a főiskola munkájára. Kimondja a határozatnak az iskolai testneveléssel kapcsolatos pontja, hogy állandó eszmei és gyakorlati küzdelmet kell folytatni az iskolai testnevelés érdekében az iskolákban uralkodó szemlélet megváltoztatásáért, de tovább kell fejleszteni a kötelező testnevelést kiegészítő iskolai sportot is, hogy annak átmeneti fejlesztési nehézségeit áthidaljuk. A kongresszusi határozat természetesen a magyar testnevelési és sportmozgalom egyéb területeit is sorra veszi. Főiskolánk helyének és feladatának meghatározásakor ezeket is gondosan tanulmányozni kell.

Élsportunk fejlődése érdekében — mondja a határozat — ki kell mondani, hogy a sportágak többségében versenyezni akarunk a világ legjobbjaival és ezért a válogatott csapatok munkájába a legjobb tudású, tetterős szakembereket kell bekapcsolni.

Máshelyütt a határozat még konkrétabban fogalmaz:

„A sportmozgalom feladatait mind a tömegek egészséges sportolása, mind a legjobbak tudásának növelése tekintetében csak jól képzett edzők, oktatók, testnevelő tanárok közreműködésével tudja megol-

dani: olyan edzőkkel, oktatókkal és testnevelő tanárokkal, akik magas fokú szakmai felkészültségüket fejlett pedagógiai tevékenységgel tudják összekapcsolni. Tanítványaikat nemcsak az egyes sportágak gyakorlásához szükséges ismeretekre oktatják, hanem felhasználják a sportolásban rejlő nevelőerőket arra is, hogy szellemileg és fizikailag harmonikusan fejlett embereket neveljenek."

A főiskola helyét és szerepét a testnevelési és sportmozgalomban tehát általában a szocialista nevelési elvek, közelebbről és konkrétabban az MSZMP sporttézisei, az MTS kongresszusi határozatai, valamint az MTS egyéb vezetőszerveinek határozatai szabják meg.

Mit vár a testnevelési és sportmozgalom a főiskolától, a legmagasabb szintű káderképző intézettől, a főiskola tanáraitól és a főiskoláról kikerülő testnevelő tanároktól és edzőktől?

a) Várja a testnevelő tanároktól, hogy az iskolai testnevelésben oktató-nevelő munkájuk tartalmát és módszereit állandóan továbbfejlesszék. Azt várja, hogy oktatómunkájukban vegyék figyelembe a mai fiatalság érdeklődési körét, és az órákat olyan hatásos, megfelelő fizikai és szellemi terhelést biztosító mozgásanyaggal töltsék ki, amelyik vonzó, és egész életre impulzust ad a sportolásra.

Ügyeljenek arra, hogy értékelő munkájukban ne az adminisztratív elemek, a taszító módszerek jussanak túlsúlyba. Anélkül, hogy elvi engedményt tennének, törekedjenek arra, hogy a tanulókon keresztül a szülők szemléletét is helyes irányban alakítsák a testnevelési és sportmozgalom jövője érdekében.

b) Várja a legfelső sportvezetés a főiskolától, hogy szocialista szemléletű testnevelő tanárokat képezzen, akik nemcsak szakmailag, de erkölcsi-politikai szempontból is megfelelnek a követelményeknek.

A testnevelő tanároktól nemcsak azt várja, hogy elvégezzék a kötelező testnevelés felelősségteljes munkáját, de azt is, hogy azon felül elsősorban a tömegek foglalkoztatását célzó iskolai sportmunkában, iskolai sportkörökben a legjobb tudásuk szerint vegyenek részt.

De nyitva áll az út az egyes sportágakban a magas szakmai tudással rendelkező testnevelők előtt, hogy egyesületekben, sportiskolákban, adott esetben az élsportolóink legjobbjait tömörítő válogatott keretekben is dolgozzanak.

A testnevelő tanáraink előtt megnyíló széles lehetőség, sőt igény egyben meghatározza a főiskola oktatóinak és vezetőinek tevékenységét is. Ma a magyar sportmozgalomnak nem szűk értelemben vett iskolai testnevelőkre vagy csak egyoldalúan „sportos" beállítottságú és képzettségű sporttanárokra van szüksége, hanem olyan szakemberekre, akik magas szakmai tudásukat szükség esetén az oktatás, a nevelés és a szervezés bármelyik területén eredményesen érvényesíthetik. Mi olyan testnevelőket akarunk, akik ismerik a tömegfoglalkoztatás problémáit és módszereit, de ugyanúgy ismerik a sportolók képzésének, nevelésének legmodernebb, tudományos ismeretekkel alátámasztott elméleti és gyakorlati módszereit is; olyan tanárokat akarunk, akik nemcsak elméletileg képzettek, hanem gyakorlatilag is nagy tudásúak, olyanokat, akik a sportról, a sport és testnevelés megszerettetéséről nemcsak beszélnek, de személyes példájukon, gyakorlati tevékenységükön, átélt élményeiken keresztül is agitálnak a sport és testnevelés mellett.

Ilyen igény támasztásával — azt hiszem — végre egyértelműen lezárhatjuk azt a vitát, amely még ma is felüti időnként a fejét alkalmasint a főiskola oktatói között is: szűk tanárképzés vagy pedig sokoldalú szakemberképzés folyjék-e a főiskolán.

Különösképpen fel szeretném hívni oktatóink figyelmét arra az irányzatra, amelyet az MTS kongresszusa az utánpótlásneveléssel kapcsolatban szabott meg: „Az utánpótlás kiválasztásának és nevelésének rendszerét tovább kell szélesíteni, és négy esztendő alatt országosan új helyzetet teremteni a serdülőkkel és ifjúságiakkal való foglalkozásban."

A gyermek- és ifjúsági sportiskolákban, a nyári táborozásokban való foglalkoztatásban a főiskola hallgatóira és tanáraira egyre nagyobb szerep vár. Tanáraink tegyenek meg mindent, hogy e korosztály hosszú távra történő előkészítésének módszereit — más intézményekkel együtt — egyre tudományosabban dolgozzák ki, és készítsék fel a jövő oktatóit erre a felelősségteljes, új munkára. Vizsgálja meg a főiskola vezetése, hogy a tanári kar és a hallgatóság miképpen tud ebbe a mozgalomba már tanulmányai végzése alatt is fokozatosan bekapcsolódni.

c) Azt várja a sporttömegszervezet a jövő testnevelő tanáraitól, hogy ismerjék ennek az új szervezetnek a munkáját, mechanizmusát, de ugyanúgy koncepcióit is. Ki-ki a maga területén legyen agitátora az új, a modern elgondolásoknak, akár a tömegsportfeladatokról, akár edzéstervezési, módszertani problémákról van szó. Ezt persze csak úgy tudják elérni, ha maguk a főiskola tanárai érdeklődnek a sportmozgalom problémái felől, ha folyamatosan tájékozódnak a hazai és külföldi korszerű tapasztalatokról és módszerekről legyen az oktatás, nevelés vagy szervezés.

Azt várjuk, hogy a főiskola tanárai és jövendő testnevelő tanárai az MTS megfelelő szerveiben, a szövetségekben vagy a különféle bizottságokban aktívak legyenek, és tevékenységükkel befolyásolják, segítsék a mozgalom aktuális kérdéseit megoldani. Ehhez azonban az is kell, hogy a terület szervezeti, szervezési vonatkozásaival alaposan megismerkedjenek a hallgatók még tanulmányaik során.

d) Külön szeretnék foglalkozni a főiskolán folyó tudományos munkával, illetve a vezetés igényeivel.

A vezetés határozott igénye, hogy az ismeretek közlése tudományos igényességgel folyjék. Elméleti és gyakorlati munkában az oktatók használják fel a különböző tudományok alkalmazható tételeit, és tárják fel a törvényszerű összefüggéseket. Mi ösztönözzük a főiskola szervezeteiben, tanszékein folyó tudományos munkát. Örülünk, ha a főiskola tanárai hozzájárulnak egy-egy vitatott módszertani, oktatási, pedagógiai vagy akár orvostudományi jellegű probléma tisztázásához. Szerényen, lehetőségeink határáig támogatjuk is a tudományos munkát. Nem szeretném azonban, ha bárki is félreértené igényeinket. Nem tudjuk ösztönözni az öncélú tudományos kutatásokat. Nem jelentheti a tudományos igényesség azt, hogy közben elfelejtkezünk a legfontosabb feladatról, hogy ti. a főiskolán alapvetően szakember-, pedagógusképzés folyik. Ha a kettő együtt megfér egymással, tehát az előbbi nem szenved hiányt, mi örömmel üdvözöljük és támogatjuk a kétirányú tevékenységet.

(Csanádi Árpád előadását többek között a következőkkel fejezte be:) . . . a magyar társadalom, a sportmozgalom vezetése bizalmát ajánlja a mai főiskolának, vezetésének, tanárainak és hallgatóinak, a jövő szakembereinek. Bízik abban, hogy mindent megtesznek annak a célnak a megvalósításáért, amelyet a társadalom érdeke, fejlődése közelebbről a magyar testnevelés és sport tovább, felfelé ívelésének a biztosítása tűz mindannyiunk elé.

Reméljük, hogy a legközelebbi jubiláris évfordulón mind a Testnevelési Főiskola, mind pedig a magyar testnevelési és sportmozgalom újabb közös sikereiről számolhatunk be.

Rendeletek — közlemények

Az MTS Értesítő 1965. 10. (október 20.) száma közli az 1965. január 1 — június 30-ig megjelent törvények, törvényerejű rendeletek, utasítások jegyzékét.

A Magyar Testnevelési és Sportszövetség Országos tanácsa pénzügyi és gazdasági osztályának útmutatója *a középfokú iskolai sportegyesületek 1965—66. tanévi gazdasági munkájához* (Megjelent az MTS Értesítő 1965. évi 11. [november 20.] számában.)

A zene hatása a mozgástanulásra

Dr. BAKONYI FERENC
BARNA ISTVÁN

I. *A kutatás indoklása:*

A zene ősidők óta varázslatos hatalmat gyakorol az emberekre. Így különféle feldolgozásban ma is köztünk él Orpheusznak, Kalliope múzsa fiának legendája, aki lantjával és énekével megmozgatta a fákat, megszelidítette a vadállatokat és annyira meghatotta dalaival a holt lelkek zord urait, hogy halott szerelmesét, Euridikét felhozhatta az alvilágból. S fiatalkori iskolai emlékeink között ott találjuk Tyrtaioszt, az aphidnai sánta tanítót, akit a károrvendő athéniek gúnyból, csapatok helyett küldtek Spárta segítségére a lázadó messeneiek elleni, vesztésre álló háborúba — de aki aztán harci dalaival annyira fellelkesítette a szétzüllött, megvert spártai sereget, hogy az nagy győzelmet aratott a már-már győztesnek látszó messeneiek fölött.

De a legendáktól függetlenül, az is indokolttá teszi a zene mozgatástanulásra való hatásának vizsgálatát, hogy ma is felhasználjuk testnevelési ünnepélyek gyakorlatainak megtanításánál. Sőt, ahol arra alkalom kínálkozik, testnevelési órákon is. Kérdés, vajon a zene csak az ünnepély nézőinek szórakoztatására szolgál-e (a tanulókat — minthogy már oly sokat hallották — egész biztosan nagyon untatja), vagy pedig valóban alkalmas arra, hogy segítse a gyerekeket a gyakorlatok megtanulásában. Még az is felvetődik problémaként, hogy ha a zene tényleg kedvező hatással van a mozgatástanulásra, egyes alkotó részeinek (ritmus, dallam) ebben milyen szerepük van.

II. *A kutatás célja:*

Azt kívántuk megállapítani, hogy

1. a zene miként befolyásolja a mozgástanulás gyorsaságát;
2. a zene egyes alkotórészei (ritmus, dallam) milyen hatással vannak a mozgástanulás gyorsaságára;
3. az iskolai testnevelést illetően érdemes-e azzal a gondolattal foglalkozni, hogy a zenét felhasználjuk a mozgástanulás gyorsaságának fokozására.

III. *Irodalmi áttekintés:*

Általánosan elterjedt vélemény — bár ma már nem annyira divatos, mint a közelmúltban — hogy a zene serkentőleg hat minden élőlény tevékenységére; s így természetesen az emberére is. Ezzel kapcsolatban különösen az Egyesült Államokban több konkrét kísérletet végeztek.

Loewenthal[9], majd *Estep*[6] úgy vélték, hogy a ritmus kedvezően befolyásolja a motoros teljesítményeket. Arra vonatkozóan azonban nem adtak választ, hogy a ritmus a zenén belül milyen szerepet játszik.

Volt egy irányzat, amely a zenének olyan hatást tulajdonított, hogy az alkalmas a fájdalomérzés megszüntetésére, illetőleg meg tudja gátolni a fájdalomérzés bekövetkezését. Ezzel kapcsolatban *Beecker*[1] azt állítja, hogy a fájdalomérzés nagymértékben függ a pszichikus állapottól. Szerinte a szenvedés két komponensből tevődik össze: az elsődleges érzékelésből, és ennek az érzékelésnek pszichikus következményeiből. Valószínűnek tartja, hogy verseny közben az izgalom hat a lelki folyamatokra, és ez az izgalom eliminálja a fáradtság okozta fájdalmat. Így egyik tényezője lehet a teljesítmény emelésének. Ezzel összefüggésben fel lehet tenni azt a kérdést is, hogy milyen hatásuk van a különböző hangoknak és azok intenzitásának a fizikai folyamatokra. *Gaer*[7] úgy véli, hogy a zenét a fogorvoslásban jól fel lehet használni arra, hogy vele csökkentsék a félelmet és elnyomják a fájdalmat. Hasonlóan vélekedik *Gard-*

ner[8] is. *Maisel*[10] szerint a hang elmossa az agyba küldött fájdalomjelentést. *Bond*[2] 78 néger kislányon azt vizsgálta, hogy van-e összefüggés a hallási, látási és tapintási ritmusérzékelés, valamint a motoros képesség, motoros kapacitás, a motoros nevelhetőség között. Eredmény: a hallás, látás, tapintás által érzékelt ritmikus ingereknek nem volt szignifikáns hatása sem a motoros teljesítményre, sem a motoros tanulásra. *Olson*[11] 41 fiút két csoportra osztott, atlétákra és nem atlétákra. Majd nyugodt körülmények között tömegzaj és zene mellett megmérték őket a McCloy és a Bass-teszt-el. Eredmény: az atléták teljesítményére a tömegzaj serkentőleg hatott, de elvonó hatása volt a nem atlétákéra. *Coutts*[3] a zenének a pulzusszámra és a rövid ideig tartó munkára való hatását vizsgálta, de sem az egyik, sem a másik esetben nem talált szignifikáns különbséget. *Dale* és *Lewis*[4] abból indultak ki, hogy amennyiben a hangok elvonják a figyelmet, s elmossák a fájdalmat, akkor a fáradtság okozta fájdalom kiküszöbölésével növekedni kell a teljesítménynek. A kerékpár ergométeren végzett vizsgálat azonban nem igazolta ezt a feltevést. Sem a gyors induló (The sons of the American Legion), sem a lassú zene (The High and the Mighty), sem a fehér hangok (Niagara-vízesés mambó háttérrel) nem emelték szignifikánsan a teljesítményt. *Dale*[5] 16 egyetemi hallgatón végzett 3 kísérletben hasonló eredményre jutott. Az elsőnél 4-féle zenét alkalmaztak (a hangerősség állandó volt): 1. gyors indulót; 2. lassú zenét; 3. fehér hangot; 4. csendet. A másodiknál állandó intenzitású tiszta hangokat használtak fel: 1. mp-kint 6 gyors hang 2. mp-kint 2 rövid hang lassú ritmusban; 3. nem ritmikus hangok; 4. csend. A harmadik kísérletnél egy gyors indulót játszottak, de változtatták a hang intenzitását: 1. alacsony intenzitású; 2. alacsonyan kezdődő s fokozatosan magas intenzitásig emelkedő; 3. magas intenzitású; 4. csend. Egyetlen esetben sem kapott szignifikáns különbséget.

IV. *Módszer:*

A kísérletet a II. Rákóczi Ferenc Gimnázium II/b és II/c osztályos tanulóin végeztük (16 évesek). Összesen 40 tanuló vett benne részt. A kísérlet színhelye: a testnevelő tanári szoba volt, amelyben a kísérlet lefolytatása alatt csak a kísérleti személy, a gyakorlatot bemutató testnevelő tanár és a jegyzőkönyv vezető (egyben magnetofonkezelő) tartózkodott. A tanuló azt a feladatot kapta, hogy 4, lehetőség szerint egyforma nehézségi fokú, 8 elemből álló gyakorlatot tanuljon meg. Éspedig mindegyiket más kísérő körülmények között:

1. Olyan zenére, amelynek jó ritmusa volt;
2. ritmusra (dallam nélkül);
3. dallamra, amelynek nem volt olyan ritmusa, mely a gyakorlathoz ütemezésül szolgálhatott volna;
4. zene és ritmus nélkül.

Minden egyes gyakorlathoz külön zenét, illetőleg ritmust használtunk. Mint ritmus nélküli dallamot Debussy: A faun délutánja c. művét alkalmaztuk. A megtanulandó gyakorlatok az alábbiak voltak:

Apródi Jenő rajza

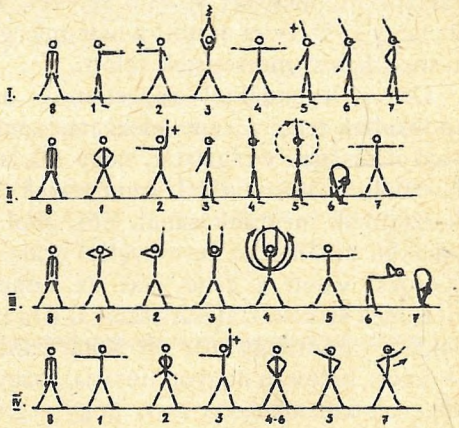

A tanítás menete a következő volt: a tanár vagy zene nélkül, vagy a megfelelő zenére, ritmusra, illetőleg dallamra bemutatta a gyakorlatot. Utána a tanuló hasonló

körülmények között (vagy zene nélkül, vagy zenére, ritmusra, illetőleg dallamra), mint amilyenek között a tanár bemutatta, megkísérelte elsősorban sorrendben vagy ha ez nem ment, sorrend nélkül reprodukálni a gyakorlatot. Amennyiben első kísérletre nem sikerült az összes elemet helyes sorrendben bemutatnia, akkor a tanár az iménti körülmények között ismét bemutatta a gyakorlatot. Ezután a tanuló újból megkísérelte azt végigcsinálni stb. Ez így ment mindaddig, amíg a tanuló az összes elemet megfelelő sorrendben be nem tudta mutatni. A tanulás folyamatát (körülmények, ismétlések száma stb.) jegyzőkönyvben rögzítettük.

Az egyes gyakorlatok megtanításának körülményeit, valamint a körülmények és a gyakorlatok sorrendjét az ún. latin-négyzet szerint variáltuk. Ezt az alábbi séma mutatja.

N/1	D/2	R/4	Z/3
Z/2	N/3	D/3	R/2
R/3	Z/4	N/2	D/1
D/4	R/1	Z/1	N/4

(N = zene nélkül, Z = zenére, R = ritmusra, D = = dallamra. A számok a gyakorlatok sorszámát jelzik.)

V. *Adatok matematikai-statisztikai feldolgozása*[1]

A matematikai-statisztikai elemzés menete, módja és eredményei:

1. Megvizsgáltuk, hogy az egyes módszereket mely gyakorlatokkal párosítottuk, utána kiválasztottuk azokat a tanulókat, akiknél a párosítások szerepeltek. Ezeknek a tanulóknak az ismétlésátlagát számítottuk:

$$\bar{X}_{ij} = \frac{1}{n_{ij}} \sum_{1} X_{ijl}$$

(n = az összes gyerekek száma, n_{ij} = azon gyerekek száma, akiknél az i-dik módszer a j-ik gyakorlattal párosult, X_{ijl} = = az i-dik módszerű j-edik gyakorlattal párosult l-edik gyereknél szereplő ismétlések száma.)

Az eredményt az alábbi táblázat mutatja:

2. A felhasznált különböző tanítási módszerek átlagának kiszámítása:

$$\bar{X}_{i\cdot} = \frac{1}{k} \sum \bar{X}_{ij}$$

(k = a módszerek száma).

[1] A matematikai-statisztikai feldolgozásban Csáki Péter tudományos kutató (Magyar Tudományos Akadémia. Matematikai Kutató Intézet, Biometriai Osztály), gépi programozásban pedig Schantzl Róbert matematikus programozó (Számítástechnikai és Ügyvitelszervező Vállat) volt segítségünkre.

	Ismétlések száma			
	1. gyak-nál	2. gyak-nál	3. gyak-nál	4. gyak-nál
Zene nélkül	4,80	5,44	4,50	4,73
Zenére	4,50	5,30	5,40	5,00
Ritmusra	4,44	4,18	5,78	5,56
Dallamra	4,22	5,12	4,64	6,40

Eredmény:

	Ismétlések száma			
	Zene nélkül	Zenére	Ritmusra	Dallamra
Átlagok	4,87	5,05	4,99	5,10

3. Az egyes gyakorlatok átlagának kiszámítása:

$$\overline{X}_{\cdot j} = \frac{1}{k} \sum \overline{X}_{ij}$$

(k a gyakorlatok száma).

Eredmény:

	Ismétlések száma:			
	1. gyak-nál	2. gyak-nál	3. gyak-nál	4. gyak-nál
Átlagok	4,49	5,01	5,08	5,42

4. Összátlag és szórás:

$$\overline{X} = \frac{1}{n \cdot k} \sum_{ijl} X_{ijl} = 4{,}99 \qquad s = 2{,}09.$$

5. Kérdés, hogy a meglevő ingadozás a módszerek vagy pedig a gyakorlatok közti különbségekre vezethető-e vissza. Ennek eldöntése céljából számítjuk ki az F_2, F_3, F_4 értékeket.

a) Az F_2 módszereknek és gyakorlatoknak szórásra gyakorolt együttes hatását vizsgálja. Ha a kapott érték 1 körül van, akkor csak véletlen ingadozásról van szó; amennyiben azonban 1-nél lényegesen nagyobb, akkor az ingadozás a módszerek vagy a gyakorlatok különbségére vezethető vissza:

$$F_2 = \frac{s_2^2}{s_1^2}, \text{ ahol } s_1^2 = \frac{1}{k(n-k)} \sum_{ijl} (X_{ijl} - \overline{X}_{ij})^2$$

az egyes adatoknak a párosításátlagoktól való átlagos négyzetes eltérését, varianciáját jellemzi;

$$\text{az } s_2^2 = \frac{\|}{k^2 - 1} \sum_{ij} n_{ij} (\overline{X}_{ij} - \overline{X})^2$$

átlagok közti varianciát jellemzi. Ez utóbbi magában foglalja a véletlen ingadozást és az egyes módszerek s gyakorlatok különbségéből adódó ingadozást egyaránt.

E vizsgálatban $F_2 = 0{,}82$, ami az F táblázat szerint$_{12}$ nem szignifikáns. Tehát a meglevő ingadozás a jelen adatok alapján nem magyarázható a módszer, illetőleg a gyakorlatok hatásával. (Ez a körülmény egyúttal fölöslegessé teszi az F_3 és F_4 értékeinek vizsgálatát is, minthogy az F_3 a módszerek közti különbségek, az F_4 pedig a gyakorlatok közti különbségek hatását vizsgálja az ingadozásra.) Ebből viszont nemcsak az következik, hogy a zene nincs előnyös hatással a mozgástanulásra, hanem az is, hogy a mozgástanulás gyorsaságára való hatást tekintve a zene egyes alkotórészei között sincs szignifikáns különbség.

A matematikai-statisztikai eredmények tehát azt bizonyítják, hogy

a) a kísérlet nem igazolta azt az általános hiedelmet, miszerint a zene előnyös hatással van a mozgástanulásra. Ebben megegyezik Bond, Coutts, Dale—Lewis, valamint Dale kísérleti eredményeivel.

b) Nemcsak a zenével és a zene nélkül lefolytatott mozgástanulás eredményei között nincs szignifikáns különbség, hanem a zene és annak egyes alkotórészei (ritmus, dallam) között sincs.

VI. *Eredmények összegezése:*

Negyven 16 éves középiskolás fiún végzett, a zenének a mozgástanulásra való hatását vizsgáló kísérlet az alábbi eredményt hozta:

1. Sem a zene, sem annak egyes alkotórészei (ritmus, dallam) nincsenek hatással a mozgástanulásra.

2. Ennek következtében mozgástanulási szempontból nincs értelme a zenét tanítási folyamathoz felhasználni.

Irodalom

1. Beecker, Henry K.: Anesthesia. Sci. American, 196, 1957.
2. Bond, Marjoris H.: Rhytmic Perception and Gross Motor Performanc. Research Quarterly 30: 259–65. 1959.
3. Coutts, Curtis Alan: The Effects of Music on Pulse Rates and Work Qutsput of Short Duration. M. A. in Physical Education 1961.
4. Dale, O. Nelson and Lewis, w. Finch: Effort of Audio-Analgesia on Gross Motor Performance Involving Acute Fatigue. Research Quarterly 33:588–592. 1962.
5. Dale, O. Nelson: Effect of Selected Rhytmus and Sound Intensity on Human Performance as Measured by the Bicycle Ergometer, Research Quarterly, 1963. 4. szám.
6. Estep, Dorothy: The relationship of static equilibrium to ability in gross motor activities. Unpublished mater's thesis, University of California, Berkeley, 1955.
7. Gaer, Gay: The amazing new painkiller-music. Family Weekly May 22, 1960.
8. Gardner, Wallace and Lickleder J. C. R.: Suppression of pain by sound. Science 132: 32–3, 1960.
9. Loewnthal, Ewelin: Rhytm training: J. Hlth. and phs. Educ. 19:7:474, 1948.
10. Maisel, Albert: At last a prospect for painless dentistry. Pop. Sci. Mon. August, 1960.
11. Olson, Raymund: The Effect of Noise and Music on Performance in Tests of Mental and Physical Skills. M. A. in Physical Education, 1960.
12. Weber, Erna: Grundsriss der biologischen Statistik Jena. 1961.

Néhány tapasztalat a tanulói aktivitással kapcsolatban

OROSZ OTTÓ

Testnevelés-tanítás feladata: „Előmozdítsa a tanulók szervezetének mindenoldalú fejlődését, hozzájáruljon a szocialista embert meghatározó tulajdonságok és jellemvonások fejlesztéséhez. Nevelje tanulóinkat egészséges testtartásra, célszerű és szép mozgásra, szilárdítsa egészségüket, fejlessze szervi tulajdonságaikat és képességeiket. *Nevelje őket elsősorban a tudatos fegyelemre, a közösségben a közösségért való helytállásra és ezen keresztül a hazafiságra, a küzdelemre és a munka szeretetére.* Keltse fel és táplálja tanulóinkban a testnevelés, az önkéntes sporttevékenység iránti érdeklődést, és segítse őket ahhoz, hogy majd felnőtt korukban kommunista helytállással oldhassák meg életfeladataikat" — *határozza meg a tanterv!*

E feladatok megvalósítása érdekében a heti 2 testnevelési órán eredményesebb munkát kell végeznünk.

Törekedni kell arra, hogy tanulóink teljes aktivitással vegyenek részt az órán és a testnevelés tantárgyi feladatrendszerének megoldásában.

Ismeretes, hogy a tanulói aktivitást egyesek oktatás módszertani problémának tekintik (s valóban vezér-probléma) és ennek jegyében bátran lehet nyúlni pl. a modern módszerek alkalmazásához is.

Az aktivitás azonban legalább ilyen mértékben nevelési probléma, mert: „a felnövekvő nemzedékek aktív alkotó emberekké nevelése mint nevelési cél, kiemelkedő helyet foglal el a szocialista nevelés cél-

rendszerében, ennek a célkitűzésnek jelentősége egyre növekszik". (Szokolszky I.)

Mindezeken túl felvetődik még az aktivitás kérdésének elemzésekor az oktatás tartalma, pedagógus és tanítvány viszonya, szervezeti formák stb.

Nem foglalkozom az aktivitás minden kérdésével, pusztán néhány fő problémát vetek fel:

1. A tanulói aktivitás néhány elvi kérdése a testnevelésben.
2. A tanulók aktivizálása az új anyag feldolgozásában.
3. Szervezeti keretek jelentősége.
4. Pedagógus és tanítvány viszonya.
5. A tanulók aktivizálásának lehetőségei (a testnevelési órán kívül.)

A) *A tanulói aktivitás néhány elvi kérdése a testnevelésben*

Az előbb már említettem, hogy az aktivitás elsődlegesen mint nevelési feladat vetődik fel. Természetesen e feladatokat egyetlen tantárgy keretében képtelenség lenne megoldani. Fontos ezért, hogy az egész iskola egyaránt követelje, illetve valamennyi szaktárgy törekedjék e feladatok megoldására. Csak így bontakozhat ki a tanulók teljes aktivitása. Feladataink megvalósítása során találkoztunk bizonyos visszahúzó erőkkel. Ilyenek:

a) Az új tantervet és utasítást még nem elég mélyen ismerik ált. iskolai nevelőink.

b) Sok iskolában uralkodik az a helytelen szemlélet, hogy egyes tantárgyakat magasabb rendűnek, más tantárgyakat alacsonyabb rendűnek tekintenek.

c) Megelégednek a nevelőink azzal, hogy a tanulókat mechanikusan aktivizálják, és ez sokszor tévesztőleg hat.

d) Ahhoz, hogy valóban aktívak legyenek tanulóink, megfelelő ismereteket és készségeket kell szerezniük, jelenleg azonban ezek kialakulását nagyban hátráltatják a sok helyen szűkös tárgyi és személyi feltételek.

A tanulói aktivitás tekintetében szakfelügyeletünk évek óta végez megfigyeléseket, melynek során azt tapasztaltuk, hogy az aktivitás fokozása tekintetében bizonyos elősegítő motívumok jelenléte nagyon fontos. E kérdéseket nagyrészt a pedagógia is felveti.

Aktivitást elősegítő motívumok:

a) A gyermekek megfelelő megismerésének jelentősége. (Különösen az V. osztályban.)

b) A nevelők tudják, hogy egy-egy anyagrészt miért tanítanak.

c) A tanulók ne csak formálisan, hanem tudatosan is legyenek aktívak. Tudják mit miért tesznek.

d) Fontos szerepe van a tudatosan végzett érdeklődés felkeltésnek.

e) A testnevelési munka során fellépő sikerélményt a továbbfejlődés szolgálatába kell állítani.

f) Ki kell alakítani az alapvető jártasságot és készséget a tantervi követelmények szempontjából.

g) Kerülni kell a mechanikus testnevelési óravezetést (mechanikus gyakorlás) vagyis a látszataktivitást.

Ha a felsorolt kérdéseket külön-külön vizsgálom, akkor megállapíthatom, hogy megyénk területén igen sok tennivaló van a tanulói aktivitás fokozásával kapcsolatban.

A gyermeki megismerés céljából végeznek nevelőink ugyan felméréseket, azonban ezeknek a felméréseknek az eredményeit a tanmenetek elején nem rögzítik. Nagyon kevés helyen találni a tanmenetben utalásokat a tanév eleji felmérések tapasztalataira vonatkozóan.

Ha a nevelőink gyakorlati munkájuk során tudják is, hogy mit miért tanítanak, nem jutnak el odáig, hogy a tanulók számára is ezeket az ismereteket elérhetővé tegyék. Az alapvető jártasság és készség tekintetében tapasztalatunk az, hogy elsősorban a hiányos személyi és tárgyi feltételek miatt tanulóink nem jutnak el egy-egy tantervi követelmény tekintetében a készség fokáig, és ez nagyban akadályozza aktivitásuk kibontakozását.

Az érdeklődés felkeltésére törekednek nevelőink, azonban ez is sokszor általános, pl. nem határozzák meg konkrétan a tanulandó anyagot, hanem általában tűzik ki a célt. Előfordul sok esetben, hogy magasugrásban pl. a VI. osztályban azt mondja a nevelő: A mai órán magasugrást fogunk tanulni, ahelyett, hogy azt mondta volna: A mai órán magasugrásból a helyes elrugaszkodást fogjuk megtanulni.

Ezen túlmenően nagyon szegényesen használják fel nevelőink azokat a pozitív emóciókat, amelyek segítségével mozgósítanák sokoldalúan a tanulók érzelmeit, akaratukat.

Ugyanez mondható el a sikerélmény felhasználása tekintetében is. Ebben a tekintetben két véglettel találkozunk. Az egyik az, amikor nem biztosítjuk a tanulók számára a sikeres munka lehetőségét, olyan feladatok elé állítjuk tanulóinkat, amelynek során siker nem következhet be. A másik véglet, amikor könnyen leküzdhető feladatokat állítunk a tanulók elé. Az ilyen feladatok nem ösztönzőek, sőt egy sereg veszélyt jelentenek s nemcsak az aktivitás tekintetében vannak negatív hatással.

A legnagyobb veszélyt a látszataktivitás jelenti pillanatnyilag a testnevelés-tanítás tekintetében. Sokan azt hiszik nevelőink közül, hogy ha a testnevelési órán a tanulók „mozognak", egyben megoldják a testnevelési aktivitás problémáját is.

B) *Tanulók aktivizálása az új anyag feldolgozásában*

Az oktatás folyamatában köztudomású, hogy a következő didaktikai feladatok merülnek fel:

1. A tanulók megismertetése konkrét tényekkel (tapasztalatszerzés).
2. Tények elemzése.
3. Általánosítás.
4. Rögzítés.
5. Gyakorlati alkalmazás.
6. Ellenőrzés, értékelés.

Nem célom, hogy az összes didaktikai feladat tekintetében elemezzem a tanulók aktivitásproblémáját, de néhány általános és időszerű gondolatot úgy gondolom, fel kell vetni.

A tényekkel, tárgyakkal, jelenségekkel, folyamatokkal, eseményekkel stb. való megismerkedésnek, mint tudjuk, a legértékesebb módja a közvetlen tapasztalatszerzés. Mindennek hatalmas jelentősége van a tanulói aktivitás fokozása szempontjából. Megyénkben végzett megfigyelések alapján megállapítható, hogy az új anyag feldolgozása során testnevelést tanító nevelőink pusztán önmaguk kívánnak a tanulók elé ismereteket tárni a különböző érzékszervek mozgósításával, és nem támaszkodnak arra a hatalmas tényanyagra, amelyeket a tanulók már korábban megismertek, amelyeket az élet, saját tapasztalatuk tár fel. Pl. a távolugrással kapcsolatban akadályozza az ismeretszerzés első szakaszában az aktivitás kibontakozását, hogy nevelőink pusztán arra kívánnak támaszkodni, amit ők mondanak a tanulóknak, és nem támaszkodnak azokra az emóciókra, amelyeket a tanulók szereztek, illetve tapasztaltak az életben.

Míg a konkrét érzékelés, illetve a tényekkel való megismerkedés elsősorban aktív figyelmet kíván, addig a tények elemzéséhez és az absztraháláshoz aktív gondolkodás szükséges.

Ebben a tekintetben a legnagyobb hiba az, hogy sok esetben anélkül általánosítanak testnevelést tanító nevelőink, hogy a tényeket megfelelő módon elemezték volna. Hiányzik tehát vagy legalábbis hiányos a tények gondolkodás útján való feldolgozása. Itt bukik meg az a munkánk, hogy felismertessük tanulóinkkal azt: mit miért kell végrehajtani.

(FOLYTATJUK)

Karikagyakorlat

DR. KRIZSANEC KÁROLYNÉ

12—14 éves lányoknak
2×6 vagy 2×9 vagy 2×12 tanuló

I. rész

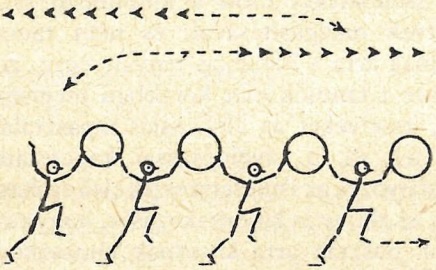

1. ábra

1—8. ütem: Bevonulás indián szökdeléssel 2×9-es csoportban az ábra szerint.

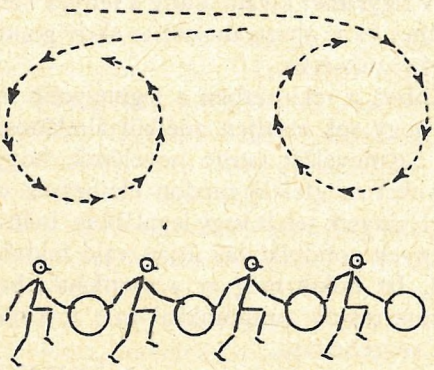

2. ábra

9—16 ütem: haladás az ábra szerinti irányban.

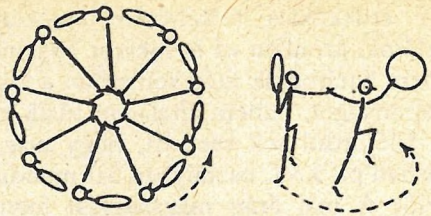

3. ábra

17—24. ütem: a tanulók a menetirányszerinti belső kézzel megfogják az előttük haladó csuklóját, a külső kar a menetirányban marad, a karika függőleges.

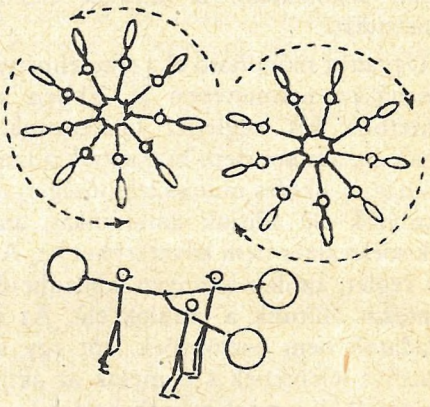

4. ábra

25—40. ütem: a belső kezek fogása marad, a külső karok a függőlegesen tartott karikával oldalsó középtartásba lendülnek. Hármas lépéssel haladás az ábra szerint.

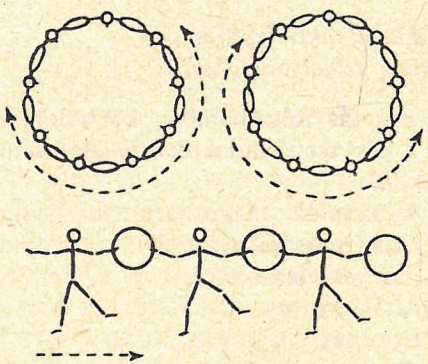

5. ábra

41—56. ütem: arccal a kör középpontja felé fordulva — a karikák oldalsó középtartásban — 8 galoppszökdelés a menetirányban és 8 ellenkező irányban.

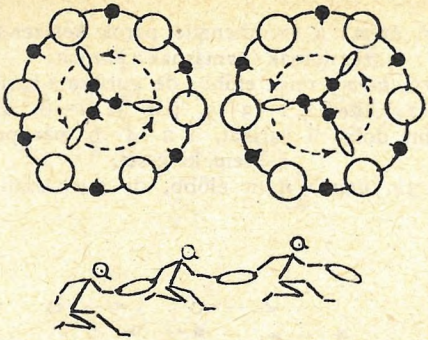

6. ábra

57—64. ütem: a csoport 2/3 része körben sarokülésben ül a rajz szerint, karikák vízszintesen 20 cm magasan a föld felett, 1/3 része pedig a kör közepén forgást végez.

II. rész

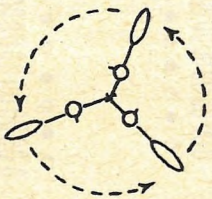

7. ábra

1—8. ütem: a belsők — az előző rajz szerint — hármaslépéssel haladnak, a külsők mérsékelten balra-jobbra dőlnek.

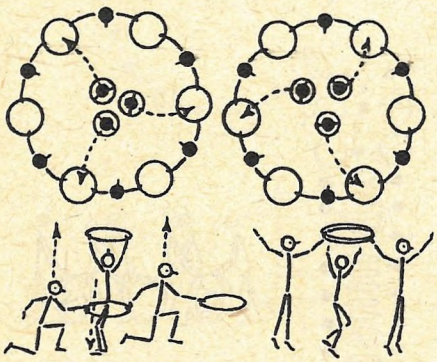

8. ábra

9—16. ütem: a belsők — fejük felett vízszintesen tartott karikával — beugornak a külsők karikájába, lassan leguggolva kibújnak a karikából, ott hagyva saját karikájukat is, a külsők lassan felemelkednek.

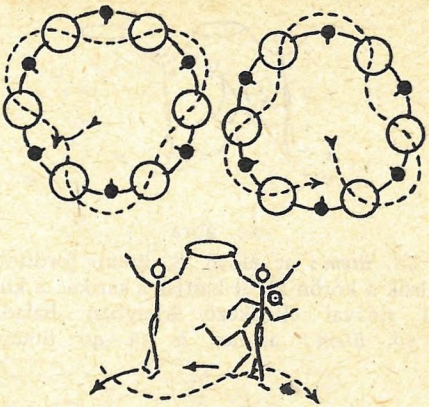

9. ábra

17—24. ütem: a belsők futólépéssel haladnak a nyíl irányában, a külsők lassú ridával ellentétesen haladnak.

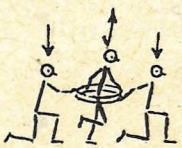

10. ábra

25—32. ütem: a külsők visszabújnak saját karikájukba és kilépve abból, a körbe mennek.

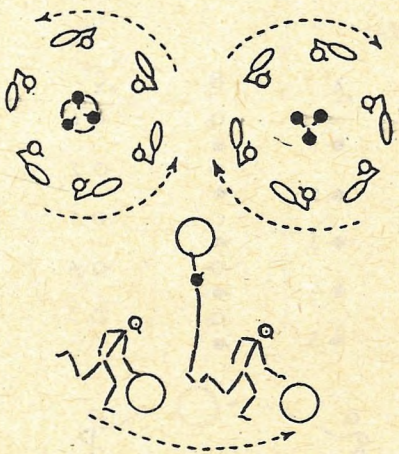

11. ábra

33—40. ütem: a külsők menetirányban gurítják a karikát, a belsőknél a karika magastartásban, lassú rida.

12. ábra

41—48. ütem: az előző 8 ütem fordítottja: a belsők a körön kívül hajtják a karikát, a külsők lassú ridával ellenkező irányban haladnak.
49—56. ütem: azonos a 33—40 ütemmel.

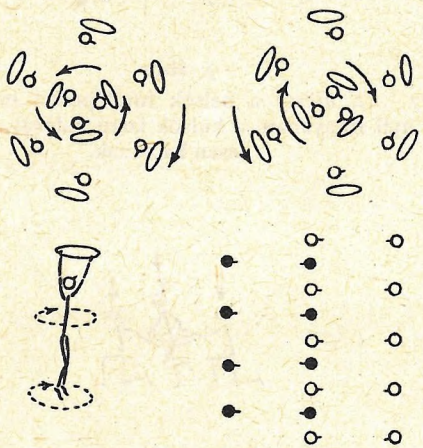

13. ábra

57—64. ütem: a két kör pörgéssel a rajz szerinti alakzatban helyezkedik el.

1—8. ütem: a szembenálló párok kétszer-kétszer dobják egymásnak a karikát.
9—16. ütem: mint előbb, de gurítva a karikát.
17—24. ütem: 1—3—5. pár az 1—8. ütem szerint dobja a karikát, a 2—4—6. pár pedig 1 ütem késéssel.
25—32. ütem: mint előbb, de gurítással.

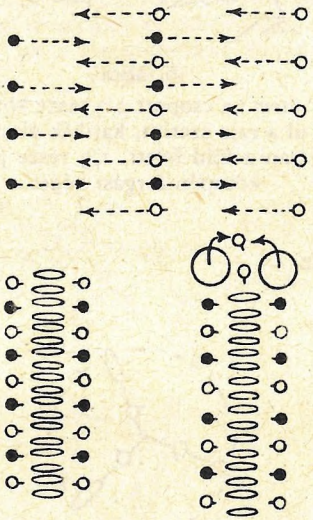

15. ábra

33—40. ütem: A rajz szerint elhelyezkedés két sorban.

III. rész

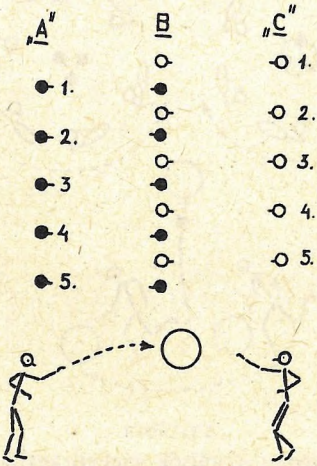

14. ábra

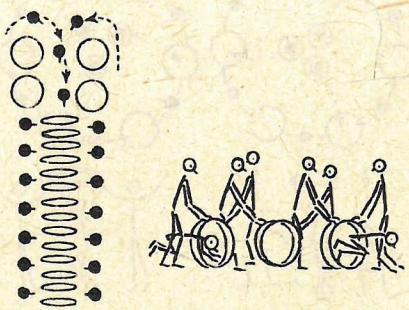

16. ábra

41—56. ütem: az utolsó két pár — karikát letéve — nyúlugrással megy végig a karikákon.

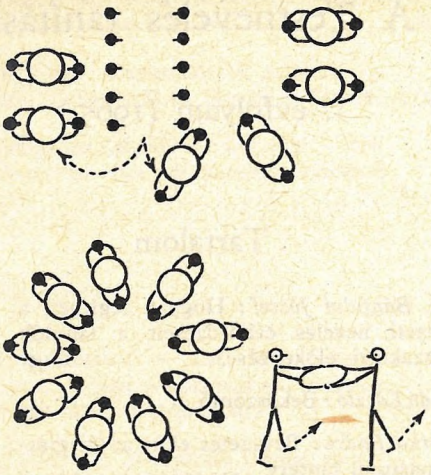

17. ábra

57—64. ütem: páronként vállmagasságban összefogott karikákkal galoppszökdeléssel köralakítás.

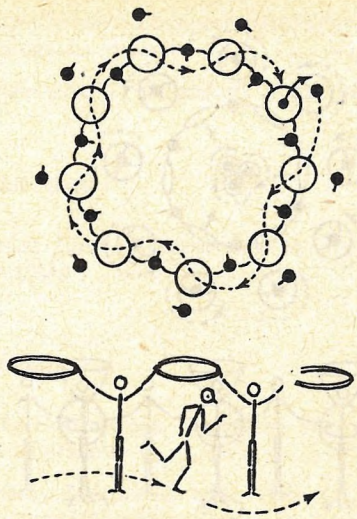

19. ábra

17—32. ütem: a külsők a kettős karikákat magasan tartják, a belsők a rajz szerint hullámvonalban körbe futnak, Helyre érve leemelik karikájukat és ....

IV. rész

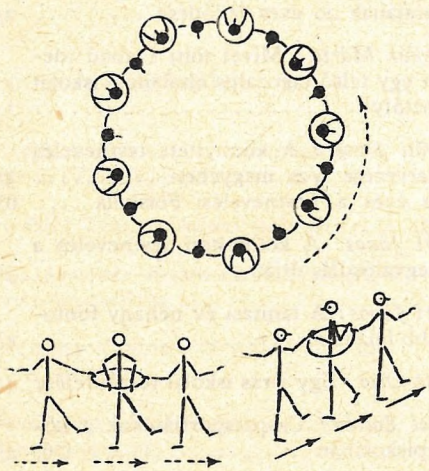

18. ábra

1—16. ütem: a galoppszökdelés folytatódik. A külsők karikájukat jobb kezükben oldalt tartják, párjaik arccal kifelé belebújnak (a rajz szerint). Az utolsó ütemre a külsők leguggolnak, a karikában állók kiugornak.

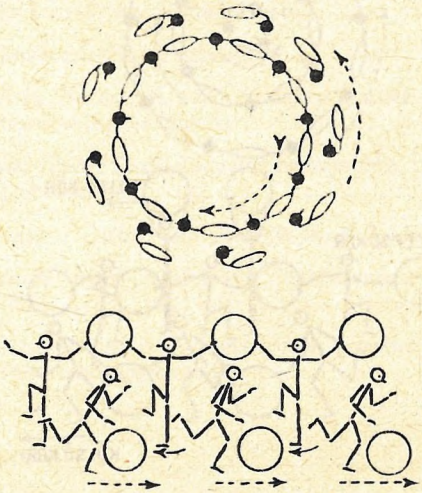

20. ábra

33—48. ütem: ... ridával haladnak tovább, a külsők pedig ellenkező irányban hajtják karikájukat kézzel.

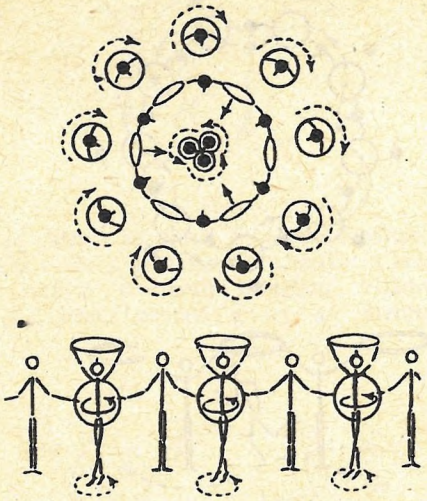

21. ábra

49—56. ütem: a külső kör forog, a belső körből hárman kiválnak és a kör közepére mennek.

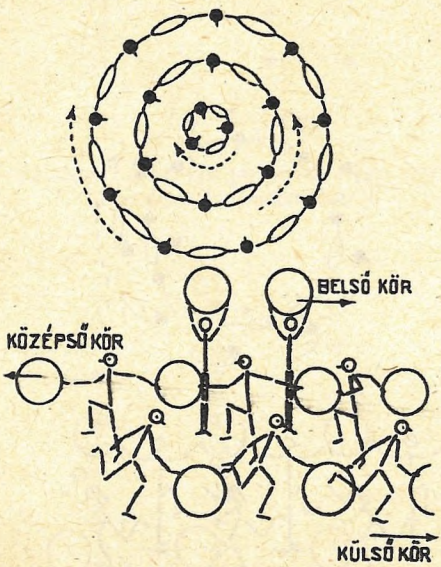

22. ábra

57—64. ütem: a külső kör leengedett karikával fut, a középső kör vállmagasságban tartott karikával indián szökdelést végez, a belsők karikájukat magastartásban tartják. Utolsó ütemre a külső kör letérdel.

Apródi Jenő rajzai

A Testnevelés tanítása

I. évfolyam (1965.)

Tartalom

Dr. Bánfalvi József: Hogyan segítheti a testi nevelés célkitűzéseit a tanulók szakmai előképzése? 1/14, 2/51

Bodó László: Beköszöntő 1/1

Burka Endre: Bevezetés előtt az új gimnáziumi tanterv 1/2

Czégény Sándor: Nevelőmunka a testnevelésben 5/139

Gárdos Magda: Az iskolai gyógytestnevelés két évtizede 2/43

Heckenbergerné Pintér Gyöngyi: A könnyített testnevelés a gyakorlatban 3/72

Hetey István: Kézilabda az általános iskolában 3/79, 4/119

Dr. Juhász Károly: Ötszáz tanulóbaleset 5/142

Kun László: Népi demokráciánk testkultúrájának 20 éves fejlődése 2/33

Makkár Márta: Mivel tölti szabad idejét egy felső tagozatos általános iskolai osztály? 1/11

Maróti József: A könnyített testnevelés szervezése Vas megyében 3/75
40 éves a Testnevelési Főiskola 6/161

Nyíri János: A könnyített testnevelés a megvalósulás útján 3/65

Nyíri János: A tanítási év néhány fontosabb feladata 4/97

Orosz Ottó: Egy járás iskolai testnevelése 4/100

Raffel Zoltán: Csapatsportjátékok a középiskolában 1/6, 2/45

Sós István: A testnevelés érdemjegyének megállapítása 5/129

Dr. Szalai István: A testnevelés alóli „felmentések" visszatérő orvosi problémái 1/18

Szekeres Sándor: Tanterv — nevelési terv 5/137

Dr. Székely Gabriella: A könyített testnevelés az orvos szemével 3/67

Tiboldi Tibor: Tapasztalatok az általános iskolai Tantervről és Nevelési Tervről 6/163

Dr. Veszprémi László: Az ősz végi — téli testnevelési óra didaktikai kérdései 5/147, ... 6/166

Iskolai sport

Dr. Bíró Péterné — Dr. Jáki László: A sport hatása a középiskolai tanulók spontán társas kapcsolataira 3/82

Édes László: A középfokú iskolai sportkörök 1965—66. tanévi feladatai 4/108

Harsányi László — Novák István: Úttörősportszakkörök szervezése 4/110

Mohás Livia: A szinkronizált úszás 3/87

Szuh Csaba: Az általános iskolai sport 1964—65. évi mérlege 4/103

Tarnawa Ferdinánd: Szabályváltozások a röplabdázásban 2/57

Varga Sándor: A középfokú iskolák sportköri tevékenységéről 2/55, 3/80

A tanítás gyakorlatából

A rendgyakorlatok és a honvédelmi előképzés (T. T.) 4/112

Detre Pál: Téli szabadtéri játékok 6/171

Kalász Jánosné: A tanulók aktivizálása a torna tanításában 4/114

Kálmánchey Tiborné: A testnevelés időszerű problémái 5/154

Solymosi Ottó: Segítségadás — képekben (Támaszugrások) 1/23

Somorjai László: Állandó jellegű gyakorlatok 1/21

Tarnawa Ferdinánd: Az alkarérintés és oktatása 6/181

Tiboldi Tibor: Pillanatképek az iskolai úszásoktatásról 4/124

Varga Sándor: Budapesti szakfelügyelők látogatási tapasztalatai 5/150

Villant László: Készítsünk sílécet házilag 6/177

Vitafórum

Mohás Livia: Testnevelés az érettségi vizsgán 1/27

Tájékoztató

A kötelező iskolai testnevelés társadalmi irányításáról 3/92

Ambrus László: A testnevelés és sport könyvtárügyéről 6/184

A szakközépiskolai tantervek vitájáról ... 1/29

Daróczi Sándor: Szertári labdatartó 6/188

Jámbor Gyula: Megalakult szakszervezetünk Testnevelési Tagozata 2/64

Köszöntjük gyémánt- és aranydiplomásainkat... ..... 6/187

Dr. Krizsanec Károlyné — Kunos Andrásné: Meserács 5/158

Kun László: dr. Niklay Ferenc 6/186

Munkavédelem az iskolában 6/190

Novák István: A svéd általános iskolák testnevelése és sportja 6/190

Nyíri János: Szakfelügyelők beszámolója Debrecenben 2/61

Országos Úttörő-bajnokságok döntői ... 4/125

Sikeres nyári tanfolyam Debrecenben (BE) 5/156

Sós István: Az iskolai testnevelés és sport fontosabb jogszabályai 1/30

Szemle

Sós István: Az iskolai testnevelés és sport Japánban 3/94

Sós István: Az NDK oktatási törvénye 4/B III.

Tuniszban ez a helyzet (S. I.) 3/96

Dr. Wein Dezsőné: Körpererziehung 1965, 1—2. szám 3/93

Szemle

Az ifjúsági testnevelés magyar irodalmának bibliográfiája

Fennállásának 40. évében az ifjúsági testnevelés és sport területén dolgozók számára nélkülözhetetlen bibliográfiát jelentetett meg a Magyar Testnevelési Főiskola. Több éves szisztematikus gyűjtés és rendszerezés alapján készült el az egyetlen magyar bibliográfia, mely az iskolai testnevelésre és sportra vonatkozó irodalmat tartalmazza a Ratio Educationistól 1962-ig.

A közel 100 év iskolai testnevelés és sportirodalmának áttekintéséhez a szerzők nem kevesebb mint 92 folyóirat cikkeit tanulmányozták át — közöttük a Néptanítók Lapja (1868), Tornaügy (1883) és Herkules (1884) megsárgult írásait is —, melyekre büszkén emlékezünk, mert olyan elődök szóltak az iskolai testnevelésről, mint Maurer János, Bély Mihály és Kmetykó János, csak az ismertebbeket említsük.

A szerzők az anyag jobb áttekintése céljából az egyes szakcsoportokon belül időrendi felsorolást alkalmaztak.

Az ifjúsági testnevelés körébe vágó irodalom anyaga nagyrészben homogén. Az egyes szakcsoportokba való sorolásnál az döntött, hogy az adott cikkben mely súlyponti kérdés került előtérbe. A tartalomjegyzék az alábbi nagyobb kategóriák szerint csoportosította az anyagot: Törvények, rendeletek; Testneveléselmélet; Iskolai testnevelés általános művek; Edzés-versenyzés; Egészségügy; Létesítmények, felszerelés; Ifjúsági egyesületek; Tanárképzés; Testnevelés-történet.

A nagy műgonddal összeállított bibliográfia Ambrus László és munkaközösségének jó munkáját dicséri.

A bibliográfiát forgatva az a meggyőződésünk, hogy nem hiányozhat egy testnevelő tanár kézikönyvtárából sem.

Tiboldi Tibor

(Kapható a Magyar Testnevelési Főiskola Gazdasági Osztályán. Ára: 20 Forint. — Szerk.)

Dr. NEMESSURI MIHÁLY:

Gyógytesnevelés I.

Dr. GRUBICH VILMOS:

Gyógytestnevelés II.

(Főiskolai jegyzet)

Az elmúlt tanév végén és az 1965. év nyarán megjelentek az új gyógytestnevelési orvosi jegyzetek a Magyar Testnevelési Főiskolán. A tankönyvek első kötetét dr. Nemessuri Mihály, az orvostudományok kandidátusa, az OTSI tudományos igazgatója írta. A kötet főbb fejezetei: I. Általános gyógytestnevelés, II. Gyógytestnevelés a rehabilitációban, idősebb korúaknál és a belső szervek kóros állapotánál. III. Légzési gyakorlatok a gyógytestnevelésben, IV. Deformitások gyógytestnevelése, V. Sérülések gyógytestneveléses kezelése. A második kötet, mely kizárólag a belgyógyászati gyógytestneveléssel, ezen belül is főként a szívbetegek gyógytestnevelésével foglalkozik, dr. Grubich Vilmos, az orvostudományok kandidátusa, az OTSI tudományos munkatársa írta.

A tankönyvek megfelelő mértékben foglalkoznak mindazokkal az anatómiai, élettani és aetiológiai (kóroktani) ismeretekkel, amelyek a szakszerű gyógytestnevelési munkában nélkülözhetetlenek. Felhasználják az 1957-es kiadású Részletes gyógytestnevelés c. főiskolai jegyzet anyagát és a már korábban közrebocsátott gyakorlati tapasztalatok és tudományos kutatások eredményeit újabb kutatások eredményeivel kiegészítve. Különösen a dr. Grubich-féle kötet bővelkedik új fejezetekben. Az előszóban maga a szerző is felhívja a főiskolai hallgatók figyelmét ezekre a fejezetekre: „Gondolok itt elsősorban a különböző betegségeket előidéző kórokozók részletesebb tárgyalására; A szervezet védekezése fejezetre; A speciális funkcionális orvosi vizsgálatok részletezésére; A különböző vitiumok hallgatódzási leleteinek értékelésére a testnevelő tanár szempontjából, valamint a Coronaria insufficientia és a Szívinfarktus fejezetekre."

Sajnos, az új gyógytestnevelési tankönyvek jelenleg kizárólag a főiskolai hallgatók számára hozzáférhetők, pedig a már működő gyógytestnevelő tanároknak a legújabb gyógytestnevelési ismeretekre ugyanolyan — ha nem nagyobb — szüksége van, mint a főiskolai hallgatóknak, mert nekik már a mindennapi munkájukban kell alkalmazniuk ezeket a tudományos ismereteket, és sok esetben nem kis mértékben függ az ő munkájuktól a gyógytestnevelésre utalt tanulók egészségi állapota. Ezért és a bátrabb, biztonságosabb, egyben eredményesebb gyógytestnevelési munka érdekében feltétlenül szükséges, hogy a gyógytestnevelők szakmai továbbképzésével foglalkozó Országos Pedagógiai Intézet tegye lehetővé a Testnevelési Főiskola gyógytestnevelési tankönyveinek beszerzését a már működő gyógytestnevelő tanároknak is.

Györök Gyula
szakfelügyelő

Körpererziehung

1965. 3—9. szám

A szabad terep sokrétű gyakorlásra ad lehetőséget

MUNKAKÖZÖSSÉG

A falusi iskolák, de más kedvezőtlen dologi feltételekkel rendelkező iskolák is, a szabad terepen számos lehetőséget találhatnak a tantervi anyag megtanítására. A sokoldalúság, a tanultak alkalmazhatósága, továbbá az egészség megszilárdítása alapelvének gyakorlati megvalósítására a szabad terep különösen alkalmas.

A szerzők a következő felosztásban ismertetik a szabad terepen végezhető gyakorlatokat:

1. Gyakorlatok vízszintes akadályokon, falon;

2. Gyakorlatok meredek lejtőn, töltésen, gátoldalon;

3. Gyakorlatok árokban, terepkatlanban;

4. Gyakorlatok homokos talajú gödörben;

5. Gyakorlatok talajegyenetlenségek felhasználásával (perem, párkány, teknő, mélyedés, terephullám stb.);

6. Gyakorlatok bokrok, cserjék, fák segédeszközként történő felhasználásával;

7. Gyakorlatok lombozat, farakások segédeszközként való felhasználásával;

8. Gyakorlatok egyéb kisegítő szerek alkalmazásával.

A különböző terepféleségeken és segédeszközökkel végezhető gyakorlatokat a szerzők a folyóirat említett számaiban részletesen ismertetik, és a gyakorlatanyag mellett a feldolgozásra vonatkozó szervezési és módszertani tanácsokat is adnak. A gyakorlatok főleg az alapvető testi képességek (erő, ügyesség, gyorsaság, állóképesség) és mozgáskészségek fejlesztését szolgálják, de olyan anyagot is adnak, amely az atlétika, a szertorna, a sportjátékok és a téli sportok körébe tartozó készségek fejlesztését célozza.

DR. FRIEDRICH MAHLO

Gondolatok a holnap iskolai testneveléséhez

Az NDK-ban az utóbbi években tudományos szinten foglalkoztak a szocialista iskola testnevelésének tartalmi és formai továbbfejlesztésének kérdéseivel. 1964-ben jelent meg nyomtatásban egy tudományos ülésszak összefoglaló jelentése, melyben a testnevelés fő feladatait a következőkben jelölték meg: sokoldalú alapkiképzés, az alapvető testi képességek optimális fejlesztése, a társadalmilag hasznos mozgáskészségek megtanulása, a rendszeres sporttevékenység igényének felkeltése, végül a szocialista személyiség nevelése.

A cikk szerzője szerint különböző iskolákban kísérleteket kellene folytatni annak eldöntése céljából, hogy az iskolai testnevelés feladatait a hagyományos 8—10 testgyakorlati ág mozgásanyagából kiválogatott tantervi anyaggal és a hagyományos szervezeti keretek között lehet-e eredményesebben megvalósítani, vagy előnyösebb lenne 1—2 testgyakorlati ág mozgásanyagának oktatása, a homogén edzésforma alkalmazásával.

Kísérleti úton kellene megvizsgálni, hogy az 1—2 testgyakorlati ág mozgásanyagát koncentráltan feldolgozó iskolai testnevelés nem segíti-e jobban a tanulók fizikai fejlődését, nem biztosítja-e hatékonyabban a teljesítmények növekedését és a sport iránti érdeklődést? Ugyancsak ilyen kísérletek alapján kellene megállapítani, hogy

nem volna-e eredményesebb a tehetségek felismerése, ezek fejlődésének biztosítása; jobb nevelési eredmények elérése, végül a vizsgák és számonkérések lebonyolítása egy állandó versenyrendszer kialakításával?

Az iskolai testnevelés kérdéseivel tudományos szinten foglalkozók között sokan vélekednek úgy, hogy az említett vagy ahhoz hasonló fejlődési irányzatok felelnének meg inkább a „holnap" szocialista iskolája testnevelési törekvéseinek.

Dr. HANS PETERS

A sportbeli teljesítmények változása az iskoláskorban

A szerző 12 grafikonon ábrázolja a fiú- és leánytanulók teljesítményeinek alakulását egy iskolaév adatai alapján. A teljesítmények felmérése a futásban, a távolugrásban, a magasugrásban és a kislabdahajításban történt.

Az eredmények alakulásából a szerző azt a következtetést vonja le, hogy 8—10 éves korban mindkét nemű tanulóknál magas fokú sporteredményeket lehet elérni. A 8—10 éves tanulók testsúly szerinti relatív eredményszintje magasabb, mint a következő életkorban. Az eredmények jelentős növekedése arra enged következtetni, hogy a testi képességek ebben az életkorban gyorsabban fejlődnek, mint a későbbi életszakaszban; kedvezőbb a test alkalmazkodóképessége, a tanulók mozgás iránti érdeklődése és igénye. Az említett életkorban a munkabírás abszolút és relatív értéke feltűnően magas fokú emelkedést mutat.

A szerző felhívja a figyelmet ezekre az életkori sajátos adottságokra, mert szerinte ez az időszak a sportbeli fejlődésnek is rendkívül fontos szakasza lehet.

GERHARD BEHNERT

Forgószínpad foglalkozási forma a kosárlabda oktatásának kezdeti szakaszában

A kosárlabda oktatására is érvényes az az elv, hogy az alapvető testi képességek széles körű fejlettsége nélkül a technikai és taktikai készségeket nem lehet elsajátítani. Eredményességre csak azoknál a tanulóknál számíthatunk, akiknél a funkcionális adottságok szilárd alapra épültek.

A kosárlabdázás oktatásának kezdeti szakaszában a szerző szerint olyan programot kell megvalósítani, amely az általános erőfejlesztést specifikus elemekkel kombinálja (erő és gyorsasági erő; erő és állóképesség stb.). E programot legcélszerűbben a „forgószínpad" gyakorlási forma alkalmazásával valósíthatjuk meg (gyakorlóállomások, „pótfeladatok" alkalmazása, kiegészítve iskolai játékokkal). Ez a foglalkozási forma nagymértékben számít a tanulók öntevékenységére, tudatos önellenőrzésére és aktivitására.

A szerző cikkében olyan óravázlatmintát közöl, melyben a tanulók 10 gyakorlóhelyen haladnak végig.

Az óra menete:

A) *Bevezetés.* A 10 gyakorlóállomás gyakorlatainak ismertetése.

B) *Előkészítés.* A tanulók két csoportban felváltva 2—2 kört futnak; az ellenőrzés kölcsönös. Amikor az „A" csoport tagjai futnak, a „B" csoport tanulói végzik az ellenőrzést, majd a két csoport szerepet cserél. — A futás időtartama egy-egy csoportban 15 mp.

C) *A gyakorlóállomások gyakorlatanyaga:*

1. gyakorlóhely: Egykezes kosárra dobás helyből.

2. gyakorlóhely: Tornapad mellett harántállás. Kettőzött szökdelés páros lábon a pad egyik oldaláról a másikra.

3. gyakorlóhely: Fallal szemben nyújtott ülés. Kétkezes átadás melltől kosárlabdával. A falról visszapattanó labda folyamatos továbbítása.

4. gyakorlóhely: Létra vagy bordásfal 3. fokára folyamatos felguggolás és leugrás.

5. gyakorlóhely: Mint az 1. sz. gyakorlóhelyen.

6. gyakorló hely: Fallal szemben hanyattfekvés; kosárlabda magastartásban. Felülés közben kétkezes fejfölötti átadás a falra; a visszapattanó labda elfogása és hanyattfekvés.

7. gyakorlóhely: Terpeszállásban lazán előrelógó törzzsel, utánlépésekkel haladás oldalt 3 m távolságra; menetirányban levő kézzel lépésenként talajérintés.

8. gyakorlóhely: Nyújtórúd emelése a talajról magastartásba. (Ki hányszor tudja elvégezni a feladatot a súlyemelés „szakítás" technikájával?)

9. gyakorlóhely: Medicinlabda a fejtetőn; kéz két oldalt támaszt. Ereszkedés guggolóállásba; és vissza kiinduló helyzetbe. (Ki hányszor tudja elvégezni 15 mp alatt?)

10. gyakorlóhely: Tornapad ülőlapján hanyattfekvés; lábak a talajon, a labda magastartásban, a fej mögött ugyancsak a talajon. A labda emelése lazán nyújtott karral a comb megérintéséig, majd vissza a kiinduló helyzetbe. (Ki hányszor végzi a gyakorlatot 15 mp alatt?)

A 10 gyakorlóállomás mindegyikén 15 mp-ig végzik a gyakorlatot a tanulók. Minden gyakorlóhelyen az a törekvés, hogy a feladatot minél többször végezzék el a 15 mp-es gyakorlási idő alatt. A csere sípjelre egyszerre történik majd az új gyakorlóhelyen a foglalkozás megkezdését ugyancsak sípszó jelzi. A csere végrehajtására is 15 mp időt adjunk; közben minden tanuló kétszer körülfutja a termet.

ОБУЧЕНИЕ ФИЗКУЛЬТУРЕ

№ 1, 1966 г.

Д-р Золтан Кальманчеи: Роль физкультуры в воспитании мировозрения 1

Торжественное заседание в Институте физической культуры 6

Д-р Ференц Баконьи—Иштван Барна: Влияние музыки на обучение движениям 17

Отто Орос: Опыт в связи с активизацией учеников 21

Д-р Каройнэ Крижанец: Тренировка кольцами 24

ХРОНИКА .....

KÖRPERERZIEHUNG

Heft 1/1966.

Dr. Zoltán Kálmánchey : Die Rolle der Körpererziehung in der Weltanschauungserziehung 1

Festsitzung in der Hochschule für Körperkultur 6

Dr. Ferenc Bakonyi—István Barna : Die Wirkung der Musik auf den Bewegungsunterricht 17

Otto Orosz : Einige Erfahrungen über die Schüleraktivität 21

Frau Dr. Károly Krizsanecz : Reifenübungen 24

RUNDSCHAU

HERALD WÜNSCHITTEL

Házi feladatok a testnevelésben

A szerző 5 éve alkalmaz az iskolai munka kiegészítéseként házi feladatot. Célja a teljesítmények fokozása, az önálló gyakorlásra való szoktatás, továbbá a mindennapos testgyakorlás megszoktatása.

A szerző fontos követelménynek tartja, hogy a tanár ellenőrizze a házi feladatok végrehajtását és értékelje a tanulók munkáját. A munka eredményessége szempontjából elengedhetetlen feltétel, hogy a tanulók meggyőződjenek a házi feladatul kapott kiegészítő gyakorlatok hasznosságáról, szükségességéről; meg kell a tanulókkal értetni a rendszeres gyakorlás hasznosságát nemcsak személyes életükben, de a társadalom szempontjából is.

Több év kísérletei alapján a szerző 3-féle feladatot tart a legcélszerűbbnek:

1. Feladatok gyenge teljesítményt nyújtó tanulók számára

A gyengébb tanulókat az osztály átlagos szintjére kell hozni. Házi feladataik pl.: hanyattfekvésből felülések terhelés nélkül és terheléssel; fekvőtámaszban végzett gyakorlatok; különböző ugrási feladatok stb.

A szerző tapasztalatai szerint 2—3 hét után már e tanulók többségénél a teljesítmények javulása állapítható meg.

2. Feladatok az összes tanuló számára

Cél a tanulók átlagteljesítményének növelése. A házi feladatok az „Olimpia-jelvényszerző" I. és II. fokozatának gyakorlataira épülnek. Minden tanuló saját magának elkészíti azt a táblázatot, melyből kitűnik, hogy milyen teljesítmény szükséges az egyes próbakövetelmények eléréséhez. A próbázás időpontjáig a tanulók egyénileg vagy kisebb csoportokban önállóan gyakorolnak. Ilyen módon a tanulók mintegy 50%-a már az első próbázás alkalmával teljesíteni tudja a követelményeket.

3. Feladatok a legjobb teljesítményt nyújtó tanulók számára

Ezek a tanulók rendszerint valamelyik sportszakosztály tagjai; a házi feladatok meghatározása és elvégzése egyéni edzésnapló alapján történik. A feladatokat és az elérendő célt pontosan meg kell határozni; a tanulók pedig a házi feladatok hasznosságáról versenyeredményeik alapján győződhetnek meg. A tanulók a feladatokat kisebb csoportokban végzik; edzéseiken kölcsönkapott vagy saját maguk által készített eszközöket, szereket használnak (ugrókötél, súlyzó, súlygolyó, labda, saját készítésű rajtgép stb.).

Dr. Wein Dezsőné

Ára: 2,40 Ft

A testnevelés tanítása

EGYÉNILEG IS ELŐFIZETHETŐ

a Posta Központi Hírlapirodánál
(Budapest, V., József nádor tér 1),
vagy bármely postahivatalnál.

Előfizetési díj egy évre 14,40 Ft,
félévre 7,20 Ft.

Csekkszámlaszám: 61.256

Ne felejtse el a befizetési lap hátoldalán feltüntetni, hogy a lapot melyik lapszámtól kezdve kéri!

Indexszám: 25 110